Ազգ

AZG
armenian newspaper

Յուլիս 25
1992
Շաբաթ

երկօրեայ թերթ
Բ տարի, թիւ 63 (155)
գինը 2 ռ.

Երեւան 375010
Հանրապետության 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 CPIRI SU

Վթար Շահալի-Փամբակ երկաթուղու հատվածում. զոհեր չկան

Հուլիսի 24-ի առավոտյան ժամը 7-ին երկաթուղու Շահալի-Փամբակ հատվածում, Վանաձորից 10 կմ հյուսիս տեղի է ունեցել երկաթուղու վթար, հաղորդում է ՀՀ կառավարության լրատվական ծառայությունը: Նավթամթերք տեղափոխող բեռնատար գնացքի 5 վագոններ շրջվել են, մեկը մնացել է թունելում, մազութի 1 ցիստեռն պայթել է եւ բռնկվել: Անմիջապես վթարի վայր են ուղարկվել փրկարար եւ վերականգնողական ծառայություններ: Հետեւանքները հաղթահարված են, երթեւեկությունը վերսկսված: Մարդկային զոհեր չկան: Հանրապետության ազգային անվտանգության պետական վարչության եւ դատախազության կողմից պատճառները հետաքննվում են: ■

Գ. խորհրդում եւ կառավարությունում ԱԱՊՎ գործակալներ չկան կամ նրանց մասին ոչինչ չենք իմանա

Համաշխարհային պրակտիկայում չտեսնված-չլսված բան է, երբ խորհրդարանը արտահերթ նստաշրջան է հրավիրում մի կոնկրետ հարցի վերաբերյալ - եւ մոտ կես օր քննարկում մի այլ հարց: Հայաստանի Գերագույն խորհուրդը մտնում է այդ բացառությունների շարքը: Հուլիսի 24-ի նիստը, որ պետք է վերջապես ընդուներ «Պետական ծառայությունների եւ անվտանգ շինարարական օբյեկտների սեփականաշնորհման եւ ապապետականացման մասին» օրենքը, դրան անդրադարձավ միայն օրվա երկրորդ կեսին եւ այն էլ քվորում չլինելու պատճառով հետաձգեց մինչեւ այսօր: Փոխարենը, պատգամավորները մեծ խանդավառությամբ փորձեցին օրակարգ մտցնել նախորդ նիստին որպես հրատապ հարց մտցված, բայց այդպես էլ չքննարկված յոթ կուսակցությունների առաջարկը՝ ընդունել մի որոշում, ըստ որի պետք է ստեղծվի Հայաստանի Ազգային անվտանգության պետական ծառայության (նախկին ՊԱԿ-ի) արխիվներն ուսումնասիրող բազմակուսակցական ժամանակավոր հանձնաժողով: Երկարատեւ բանավեճերից հետո հարցի քննարկումը սկսվեց եւ հիմնականում ստացավ երկու ուղղություն: Նախ. ո՞ւմ է ծեռնտու եւ կամ ի՞նչ կտա այդ արխիվների բացահայտումը: Պատգամավոր Կիմ Բալայանը, որ ներկայացնում էր որոշման նախագիծը, հայտարարեց, թե այդ հանձնաժողովին պետք է տրամադրեն ԱԱՊՎ արխիվներում պահվող եւ ՊԱԿ-ի արխիվներից տեղափոխված Հայաստանի ղեկավար մարմիններում աշխատող անձանց վերաբերող բոլոր փաստաթղթերը: Ընդ որում, այդ անձանց ցուցակի մեջ են մտնում ԳԽ պատգամավորները, հանրապետության գործադիր մարմինների ղեկավարները, Հայաստանի նախագահը, նրա խորհրդականները, նախարարներն ու նրանց տեղակալները, Գերագույն դատարանի եւ ՀՀ դատախազության կոլեգիայի անդամները, հանրապետության տարածքում գործող հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների ղեկավարները: Ինչպես եւ սպասվում էր, խորհրդարանը երկու մասի բաժանվեց եւ սկսեցին հավանական ու անհավանական բացատրություններ բերել: Որքանո՞վ է ճիշտ առանց իրավական հիմքերի նման հանձնաժողովի ստեղծումը, կամ այդ հանձնաժողովի անդամներն իրավասո՞ւ են արդյոք ծանոթանալու խիստ գաղտնի փաստաթղթերին: Մյուս կողմն էլ պնդեց, թե Հայաստանի նախագահն ու ընդդիմությունն են շահագրգռված այդ հարցում, ուստի հանձնաժողովը ոչ մեկին չի խանգարի: Ու թերեւս երկար կշարունակվեր երբեմն դիլետանտության

➡ էջ 8

Լեռնային Ղարաբաղի բնակիչները վերադառնում են ազատագրված հայկական գյուղերը

Ստեփանակերտ, 24 հուլիսի. «Սնարք».– Հուլիսի 24-ի առավոտից հայկական ինքնապաշտպանության ջոկատները մարտեր էին մղում Մարտակերտի շրջանի Մաղավուզ, Մոխրաթաղ եւ Մեծշեն գյուղերի վերջնական ազատագրման համար: Ղարաբաղի նորությունների գործակալության (ՂՆԳ) տվյալներով, վերջին երկու օրերի ընթացքում զոհվել են 8 մարտիկներ:

Ըստ նույն աղբյուրի, շարունակվում է բնակչության վերադարձն ազատագրված հայկական գյուղեր: Հուլիսի 23-ին ռմբակոծվել են Մարտակերտի, Մարտունու եւ Ասկերանի շրջանների գյուղերը: Հարձակվելով Մարտակերտի շրջանի Գյուլաթաղ գյուղի վրա, ադրբեջանցիները սպել են 5 զոհ: Հայկական կողմը հետ մղելով հարձակումը, խփել է հակառակորդի 1 տանկ եւ 2 զրահամեքենա: Ինչպես հաղորդում է ՂՆԳ-ն, երեկ Աղդամի կողմից Մարտունու շրջանի հայկական Նորշեն գյուղի վրա արձակվել է «Գրադ» կայանքի 20 ռեակտիվ արկ: ■

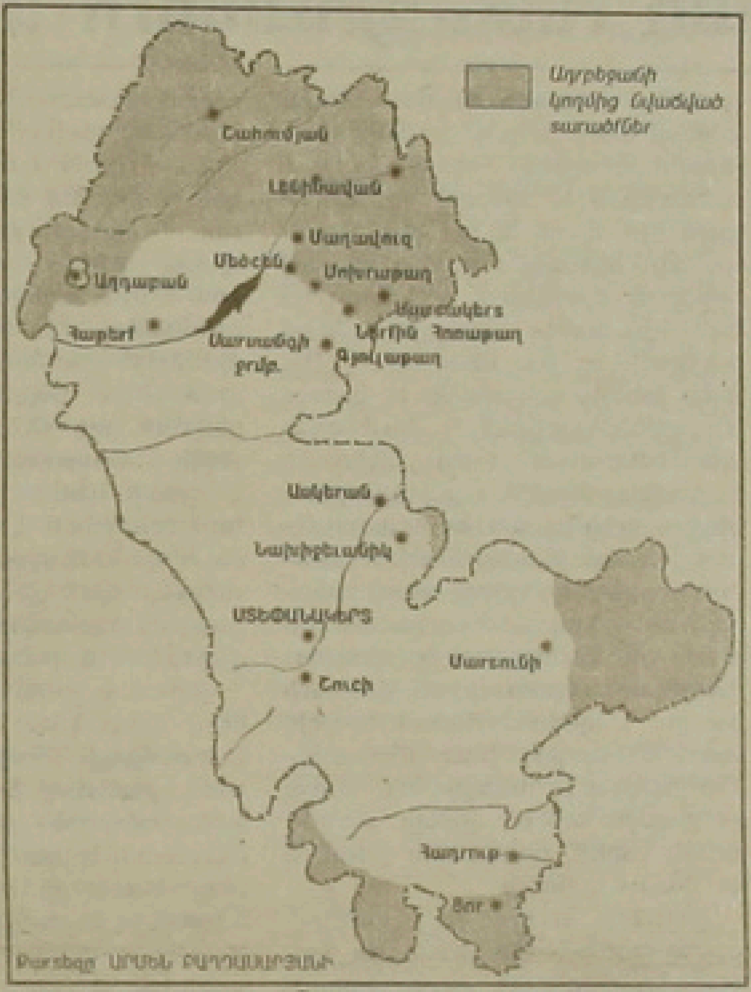

Քարտեզը՝ ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԻ

ՄԱԿ-ի քննիչները հեռացան Բաղդադից

Իրաքի դեմ ռազմական հարվա՞ծ

Իրաքի գյուղատնտեսության նախարարության շենքում քիմիական եւ կենսաբանական զենքերի մասին փաստաթղթերի ստուգումներ կատարելու համար 17 օր անարդյունք սպասելուց հետո ՄԱԿ-ի քննիչների խումբը երեկ դուրս եկավ երկրից, բազմաթիվ հարցականներ թողնելով: Վերջին օրերին այդ նույն շենքի առաջ, որտեղ խումբը հատուկ սարքավորված ավտոբուսի մեջից հսկողություն էր կատարում, բողոքի բազմահազարանոց հանրահավաքներ էին տեղի ունենում, հակաամերիկյան ընդգծված ցույցերով, որոնց ընթացքում վառվում էին ամերիկյան դրոշներ եւ նախագահ Բուշի խրտվիլակները: Քննիչների վերադարձից հետո աշխարհի տարբեր մայրաքաղաքներում ներկայիս հարց է տրվում, թե Օոնի պատերազմից հետո ՄԱԿ-ի հետ Բաղդադի կնքած հրադադարն արդյոք չի՞ վտանգվելու, եւ Մ. Նահանգները պատժիչ գործողություններ չե՞ն ծեռնարկի Սադդամ Հուսեյնի դեմ: Սանավանդ որ, ավելացնում են նրանք, Վաշինգտոնն ու արեւմտյան մյուս երկրները հուլիսի 22-ին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդում երաշխիք էին ստացել, թե Բաղդադի դեմ զինվորական սահմանափակ գործողության համար կարիք չկար խորհրդի նոր որոշման: Նույն շրջանակները կարծում են, թե Բուշի իշխանության համար պահը խիստ հարմար է նման հողվածով իր վերընտրության հնարավորություններն ավելացնելու: Մյուս կողմից, սակայն, ուրիշներ հիշեցնում են, որ Մ. Նահանգներն ու նրա դաշնակիցները որեւէ քայլ կատարելուց առաջ պետք է լավ հաշվարկ կատարեն, քանի որ այժմ վիճակն այլ է արաբական աշխարհում, ինչպես Ալժիրում եւ Եգիպտոսում, որտեղ իսլամական արմատականությունը կարող է շատ ավելի վճռական դիրքորոշում ունենալ ի պաշտպանություն Սադդամ Հուսեյնի: ■

Ռուս-նախիջեւանյան հանդիպումներ

Հեյդար Ալիեւը հանդիպել է Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորմանն ուղղված ռուսաստանյան միջնորդական առաքելության ղեկավարի հետ

Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորմանն ուղղված Ռուսաստանի միջնորդական առաքելության ղեկավար Վլադիմիր Կազիմիրովը Նախիջեւանի ղեկավար Հեյդար Ալիեւին հայտնել է ռուսաստանյան կառավարության նոր առաջարկությունները, որոնց նպատակն է Ղարաբաղում խաղաղության վերականգնումը: Հինգշաբթի օրը Նախիջեւանում տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ Կազիմիրովը նշել է, որ Ռուսաստանի կառավարությունը *«տեղյակ է հայ-նախիջեւանյան սահմանի բոլոր իրադարձություններին»*: Նա հայտնել է նաեւ, որ ռուսական կողմի առաջարկությունների շրջանակներում *«ուշադրություն է դարձվել նաեւ Նախիջեւանի սահմաններին խաղաղության հաստատմանը»*:

Իր հերթին Հեյդար Ալիեւը տեղեկություններ է տվել Նախիջեւանի իրադրության եւ Հայաստանի ղեկավարության հետ ունեցած բանակցությունների մասին: Նա դրականորեն է գնահատել Ռուսաստանի կառավարության խաղաղ ճանապարհով ղարաբաղյան հակամարտությունը լուծելու ձգտումը: ■

Արաբները հավաքվում են Դամասկոսում

Սիրիայի մայրաքաղաքում երեկ բացվեց արաբական չորս երկրների՝ Եգիպտոսի, Հորդանանի, Լիբանանի եւ Սիրիայի, ինչպես նաեւ պաղեստինցիների ներկայացուցիչների խորհրդակցական ժողովը, Մ. Նահանգների պետքարտուղար Ջ. Բեյքերի շրջանում կատարած այցի լույսի ներքո քննելու արաբ-իսրայելյան խոսակցությունների նկատմամբ իրենց միջեւ միացյալ դիրքորոշում որդեգրելու հարցը, մանավանդ որ Ամերիկայի պետքարտուղարն այդ երկրներից պահանջել էր դրականորեն պատասխանել Իսրայելի նոր վարչապետի խաղաղասիրական կոչերին: Դամասկոսում, միջազգային դիվանագիտական շրջանակների համաձայն, ժողովի մասնակիցներից ամենախիստ դիրքորոշումը հանդես է բերել Սիրիան, որը նախանձախնդիր է, որպեսզի արաբական մյուս երկրները շարունակեն հաստատուն մնալ իրենց պահանջների վրա: Հասկանալի է անշուշտ Դամասկոսի այդ կեցվածքը, քանզի Թել-Ավիվը մինչ էլ նվազագույն ակնարկներով է միայն խոսել Սիրիայից գրաված Գոլանի բարձրավանդակը վերադարձնելու հարցի մասին:

Վերադառնալով Ջ. Բեյքերի այցին, ավելացնենք, որ հինգշաբթի օրն անակնկալորեն նա այցելեց Լիբանան, սակայն ոչ թե Բեյրութ, այլ սիրիական վերահսկողության տակ գտնվող Զահլե գյուղաքաղաք, որը ծննդավայրն է նախագահ Էլիաս Հրաուիի: Վերջինիս հետ ունեցած հանդիպումից հետո Ջ. Բեյքերը լրագրողների առաջ հայտարարեց, թե ժամանակն է, որ սիրիական ուժերը հեռանան մայրաքաղաք Բեյրութից: Մյուս կողմից, երեկ իսրայելյան ռմբակոծիչները կրկին հարձակվեցին հարավային Լիբանանի մի շարք գյուղերի վրա, ռմբակոծելով

7-րդ բանակի զինվորներին եւ սպաներին առաջարկվում է մնալ Հայաստանում

Երեւան, 24 հուլիսի. «Սնարք».– Հայաստանի պաշտպանության նախարարությունն այսօր հանդես է եկել դիմումով՝ ուղղված Ռուսաստանի 7-րդ բանակի սպաներին եւ ենթասպաներին: Պաշտպանական գերատեսչության ղեկավարությունը, հաշվի առնելով 7-րդ բանակի որոշ զինվորական մասերի կազմալուծման փաստը, զինծառայողներին առաջարկում է ծառայությունը շարունակել Հայաստանում, երաշխավորելով նրանց պաշտպանությունը եւ խոստանալով մեծ արտոնություններ: Սպաները եւ ենթասպաները 6–8 ամսվա ընթացքում կապահովվեն բնակարաններով, որը 4 տարի անց կդառնա նրանց սեփականությունը: Աշխատավարձը պակաս չի լինի ռուսական բանակում հաստատվածից: Ծառայողների ընտանիքների անդամները կարող են աշխատել, սովորել: Զինապարտության օրենքի համաձայն նրանք բոլոր կստանան: Պաշտպանության նախարարությունը, ընդգծվում է դիմումի մեջ, երախտապարտ կլինի ռուսական բանակի այն զինծառայողներին, որոնք կօգնեն Հայաստանի Հանրապետության զինվորական ուժերի ստեղծմանը: ■

Բոսնիան դժոխային կրակների տակ

Մայրաքաղաք Սարաեւոն եւ Բոսնիայի մյուս բնակավայրերը երեկ եւ նախորդ օրը ապրեցին ամենադժոխային պայմաններում, երբ սերբական զորքերը ականանետային եւ այլ զենքերով նոր հարձակում գործեցին իսլամական ուժերի եւ ընդհանրապես բնակչության վրա: Ընկած ռումբերի եւ սնայպերական գնդակների տակ վերջին 48 ժամում սպանվել են ավելի քան 40 հոգի եւ վիրավորվել մոտավորապես 100 մարդ, մեծ մասամբ խաղաղ քաղաքացիներ, այդ թվում CNN ամերիկյան հեռուստատեսության 2 աշխատողներ: Բոսնիական Գորաժդե քաղաքում, որտեղ ապրող 60 հազար բնակիչների անտանելի պայմաններին միացել են շուրջ 20 հազար փախստականներ, համայն աշխարհին ուղղված կոչեր հրապարակվեցին երեկ, աղաչելով միջամտել: Համաշխարհային օլիմպիական կոմիտեն իր հերթին որոշեց արգելել Հարավսլավիային մասնակցել 25-րդ Օլիմպիական ամառային մրցումներին: Հարավսլավական թիմի անդամները կարող են մրցումներին մասնակցել միայն անհատական կարգով: ■

Հրգիլայի կուսակցության կենտրոնատեղիները:

Երեկ Թել-Ավիվը հայտարարեց, թե հրաժարվում է գրավյալ հողերում 6.600 բնակարան կառուցելու ծրագրից, սակայն շարունակվելու է 10.000 այն բնակարանների շինարարությունը, որոնց կառուցումն ըսկսվել էր նախկին կառավարության օրով: ■

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Վաշինգտոնը ոչ պաշտոնական համաձայնություն տվեց Սաուդյան Արաբիային 5 միլիարդ արժողությամբ F-15 ամերիկյան ռազմօդանավեր գնելու:

Զինված մարդիկ վիետնամական մի գյուղում սպանեցին 8 հոգու, որոնց թվում մեկ երեխայի: Հինգշաբթի օրը պատահած այդ ջարդը վերջինն էր Կարմիր կխմերների կողմից Կամբոջիայում:

Մ. Նահանգները, Շվեդիան եւ Հարավային Կորեան համաձայն են քիմիական զենքերի արտադրությունն արգելող փաստաթղթին, որ ստորագրվելու է Ժնեւում առաջիկա դեկտեմբերին, 24 տարի տեւած բանակցություններից հետո:

Հազարավոր հուղարկավորներ երեկ Պալերմոյում (Սիցիլիա) վերջին հրաժեշտը տվեցին իտալական մաֆիայի զոհ Բորսելլինոյին եւ նրա 5 թիկնապահներին:

Պերուի մայրաքաղաք Լիմայում կառավարական աշխատողները մնացին տանը, նախորդ օրը զինյալ խմբավորումների սպառնալիքներից խուսափելու համար: Այս վերջինները 7 օր է, որ մայրաքաղաքը սարսափի տակ են պահում ռումբեր տեղադրելով հասարակական վայրերում ու փողոցներում: ■

digitised by A.R.A.R.@

«Ճոխ խանութներ» կամ հայոց լեզվից ընդունելության քննությունների մասին

Ընդունելության հերթական քննություններ են անցկացվում մայրաքաղաքի եւ հանրապետության բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում: Կար ժամանակ, երբ դրանք տարվա այս շրջանի ամենանշանակալից իրադարձություններն էին եւ գտնվում էին հասարակության ուշադրության կենտրոնում: Սոցիալ-քաղաքական լարվածության, պատերազմական վիճակի ներկա պայմաններում դրանք, բնականաբար, երկրորդ պլան են մղվել: Միաժամանակ, նոր ձեւավորվող շուկայական հարաբերությունները նոր արժեքներ են մտցնում բուհեր ընդունվել ցանկացողների մտածողության մեջ, որի պատճառով գնալով նվազում է նրանց թիվը, ուստի եւ ուշադրությունը դրա նկատմամբ: Շատերը, աչքի առաջ ունենալով իրենց դիպլոմավոր ծնողների թշվառ վիճակը, որոնում են ապրելու ավելի «առաջավոր ու ճիշտ» ձեւեր:

Սակայն ընդունելության քննությունների շուրջ ստեղծված թվացյալ «անտարբերությունը» միայն հարաբերական է. մանավանդ թե հեռուստաէկրանից, խորհրդարանական միջանցքներում թե առօրյա խոսակցություններում շարունակվում են կրքոտ վեճերը այս տարի ներմուծված նոր քննակարգի վերաբերյալ: Մենք ոչ մի հավակնություն չունենք թեժացնելու այդ վեճերը կամ փորձելու վերջնական լուծման բանալիներ մատուցել, պարզապես կուզենայինք մեր մի քանի նկատառումները կիսել՝ կապված մասնավորապես հայոց լեզվի քննության հետ:

Մի ժամանակ թե՛ հանրակրթական դպրոցի ավարտական դասարաններում, թե՛ բուհեր ընդունվելիս իշխում էր դիմորդների գիտելիքները շարադրությամբ ստուգելու եղանակը: Այն թերեւս ապրել էր իրեն եւ իրավացիորեն փոխարինվեց թելադրությամբ: Թվում էր՝ վերջապես գտնվել է ճիշտ միջոցը, որը երկար կյանք չունեցավ: Բարձրագույն կրթության նախարարության ղեկավար այրերը հեղափոխական ժամանակների ոգուն համապատասխան որոշեցին նորամուծություն մտցնել՝ առաջարկելով եւ մինչեւ «հաղթական ավարտ» հասցնելով քննության տեստային եղանակը:

Մոտիկից ծանոթանալով առաջարկված տեստերին՝ դժվար չէ համոզվել, որ դրանք թելադրության համեմատ ոչ միայն պարզ են, այլեւ պարզունակ: Քիչ չեն դեպքերը, երբ այս վերջին հանգամանքն ազդում է դիմորդների գիտելիքներն ամբողջությամբ դրսեւորելու վրա: Այսպես, դիմորդը պատրաստ է գրելու ամենաբարդ բառերը, լրացնում է սակավ հանդիպող ու դժվարագիր բառերի բաց թողնված տառերը, բայց հանկարծ, ո՞վ գիտե, «սխալվում է» ամենահեշտ բառերը գրելիս: Ի՞նչ է սա, յուրատեսակ առեղծվա՞ծ: Ո՛չ, իհարկե: Այս նոր քննակարգով անակնկալի եկած դիմորդը կամ չի կողմնորոշվում տվյալ բառը ընտրելիս եւ արգելափակվում է, կամ մտածում, թե հնարավոր չէ, որ այդքան հեշտ բառ լինի, այստեղ ինչ-որ թակարդ կա լարված, եւ սխալվում է ամենապարզ իրավիճակներում: Ուրեմն, նմանատիպ հանձնարարություններ կատարելիս կարեւորվում է դիմորդի կողմնորոշման հատկությունը, քան գրագիտությունը: Հաճախ է պատահում նաեւ, որ դիմորդն արագ ու անսխալ լրացնում է բաց թողնված բոլոր տառերը, բայց տրված տեքստն արտագրելիս բաց է թողնում, ասենք, կետադրական ինչ-որ նշան եւ տեղնուտեղը խստորեն պատժվում դրա համար:

Տեստային առաջադրանքի երկրորդ կեսով նախատեսվում է կետադրել, այսպես կոչված, համր տեքստը: Ուրիշի, թող որ նաեւ նշանավոր գրողների, գրած տեքստերը մատուցվում են անշունչ ու անկենդան վիճակում, եւ դու պիտի շունչ ու ոգի հաղորդես դրանց, կենդանություն պարգեւես: Այս հարցում եւս պարտադրել դիմորդին (խե՜ղճ դիմորդ), որ նա անպայման քեզ պես մտածի, արտասանի եւ կետադրի, անհեթեթություն է: Հասկանալի գեղարվեստական խոսքը կենդանի ու տրոփող մարմին է, եւ այն կարելի է ապրեցնել տարբեր մոտեցումներով: Միայն տեսականորեն է հնարավոր կետադրության միանշանակություն, իսկ գործնականում լինում են վիճահարույց դեպքեր: Նույնիսկ թելադրության նյութերի տարբեր ժողովածուներում հանդիպում են տարբեր, իրար տրամագծորեն հակառակ մոտեցումներ: Ուստի եւ առաջանում են վիճելի հարցեր, որոնք, ցավոք, միշտ չէ, որ լուծվում են հօգուտ դիմորդի:

Տեստերի երրորդ կեսի առնչությամբ հարցականները շատ են: Տրվում են բառեր եւ բառակապակցություններ՝ դրանցով կազմելու կապակցված ու ամփոփ շարադրություններ: Պարզ է միտումը՝ ստուգել դիմորդի ստեղծագործական կարողությունները: Այս բարի ցանկությունը եւս շարունակության մեջ ընդունել է անհեթեթության հասնող ձեւեր: Նախ՝ բացի պատմությանն ու բնությանը վերաբերող բառերից եւ արտահայտություններից, մեծ թիվ են կազմում մեր առօրյային, կյանքի տարբեր կողմերին վերաբերող թեմաները: Դե եկ, դիմորդ, եւ մեր խղճուկ ու աննախանձ առօրյայի մասին ընդունելության շարադրություն գրիր: Ամենահզոր երեւակայությունն անգամ չի փրկի դրությունը: Անառարկա խոսքի տպավորություն չթողնելու համար մեջբերեմ այս տարվա ընդունելության քննություններին հանձնարարված բառացանկերից մեկն ամբողջությամբ. *խանութ, մթերային, նպարեղեն, մթերք գնել, հերթ կանգնել, դրամը մուծել, այնինչ, դժգոհել, թերակշռել, լավ սպասարկել, բարի ժպիտ, միս եւ երշիկ, շնորհակալ լինել, անընդհատ, առանց, հանքային ջուր:* Համոզված եմ, որ այս բառերով շարադրություն գրելու համար երեխան, բացի վառ երեւակայությունից, պիտի ունենա նախ՝ կուռ տրամաբանություն, ապա՝ լավ հիշողություն: Պատմության հարցում էլ կարծես կրկնվում է. երբ երեկ գրում էինք չեղած (գուցե եւ անցած) կոմունիզմի ու լուսավոր ապագայի մասին, ապա այսօր՝ դարձյալ չեղած (անցած-գնացած) միս ու երշիկի մասին: Հասկանալի է, մեր ժողովրդի ապրած բարոյահոգեբանական այս մթնոլորտում, դիմորդին այս եւ համանման թեմաներով հանձնարարություն տալը, այնքան էլ բարոյական չէ:

Բացի ասվածից, պակաս կարեւոր չէ նաեւ գնահատման կարգը: Գրված շարադրությունն առավելագույնը գնահատվում է երեք միավոր: Այսինքն, չնայած այն բանին, որ դիմորդն իրեն հատկացված մեկուկես ժամից մոտ մեկ ժամը տրամադրում է շարադրություն գրելուն, դրա դիմաց լավագույն դեպքում վաստակում է երեք միավոր: Կամ ինչպե՞ս հասկանալ այն հանգամանքը, որ միեւնույն չափանիշով են ստուգվում բոլոր աշխատանքները: Այն դեպքում, երբ մեկի համար հայոց լեզվի քննությունը մասնագիտական է, մյուսի համար՝ ոչ: Եվ արդյունքում ստեղծվում է մի վիճակ, երբ տեստային առաջադրանքի գնահատականը ճիշտ չի արտացոլում դիմորդի պատրաստվածության եւ գրագիտության մակարդակը:

Որքան էլ ջանք թափեն ստուգողները (ընդգրկված են դպրոցների, Ակադեմիայի ինստիտուտների երիտասարդ, բանիմաց եւ դրական առումով «անփորձ» մասնագետները), միեւնույն է, գործող մեխանիզմն արդյունավետ չի աշխատում: Հարկ է ասել, որ հայոց լեզվի քննությունների տեստային եղանակը, մեղմ ասած, կատարելագործման կարիք է զգում եւ նույն ձեւով հազիվ թե հանձնարարելի լինի գալիք տարիների համար:

Հերթական ընդունելության քննությունները շարունակվում են մեր բուհերում եւ հերթական փորձարկում է կատարվում: Հերթական անգամ փորձաճագարների դերում հայտնվել են մեր ու ձեր երեխաները, մեր նիհար ու դալուկ պարման-պարմանուհիները: Կարծես մոռացվում է, որ նրանք մեծերի հետ հավասար կիսում են պատերազմական այս օրերի բոլոր տագնապներն ու դժվարությունները, ուստի եւ պետք էր գտնել ավելի հարմար ձեւ նրանց գիտելիքները ստուգելու համար: Հաջողություն մաղթելով նրանց, միաժամանակ մեր ընթերցողներին կառաջարկեինք վերոբերյալ բառամթերքով գրել շարադրություն «Ճոխ խանութներ» վերնագրով: Խոստանում ենք լավագույն աշխատանքի հեղինակին, որպես մրցանակ, պարգեւատրել մեկ կիլոգրամ երշիկով եւ մեր թերթի մեկ տարվա անվճար բաժանորդագրությամբ:

ԼԵՎՈՆ ԼԱՆԻԿՅԱՆ

Մարդկության «բենզինային» ժամերը

Որքան էլ զարմանալի է, այնուամենայնիվ այն տպավորությունն է ստեղծվել, թե հանրապետությունում վառելանյութի, մասնավորապես բենզինի ավելցուկ կա:

Ըստ երեւույթին, այլեւս ոչ մի տեղ դրա կարիքը չի զգացվում, բոլորը բավարարված, ապահովված են: Այդ դեպքում ինչո՞ւ ավելորդ վառելանյութը վաճառքի չհանել: Միայն պարզ չէ, թե ում գրպանն է գնում վաճառքից ստացված գումարը՝ «ավտոմեքենայի վարորդի», այն կազմակերպությա՞ն, որին պատկանում է ավտոմեքենան, թե՞ այդ վաճառքին ապօրինի կերպով արտոնություն տվողի: Ըստ երեւույթին, գործում է յուրաքանչյուրին՝ ըստ աշխատանքի, յուրաքանչյուրին՝ ըստ ընդունակությունների սկզբունքը:

Չպարզված անձանց եկամուտ բերող այդ գործունեությունը տարօրինակ յուրահատկություններ ունի՝ կապված գների փոփոխության ու կառավարական որոշումների հետ: Այսպես, թեեւ Ռուսաստանում գների փոփոխության հետ փոխվում են նաեւ մեր հանրապետությունում գործող գները, բայց բենզինն այդ շրջանակից դուրս է մնում: Ռուսաստանում վառելիքաէներգետիկական ռեսուրսների գների բարձրացման հետ մեզ մոտ բենզինի գինը զարմանալիորեն իջավ: Եթե մինչ այդ 20 լիտրի համար վճարում էինք մինչեւ 800 ռ., ապա դրանից հետո առավելագույն գինը դարձավ 400-500 ռ.: Իսկ վերջերս... մեր հանրապետությունում գործողության մեջ մտած չնախատեսված տեղերում բենզինի վաճառքն արգելող որոշման հետ բենզինի գինը նորից իջավ՝ մինչեւ 350 ռ. 20 լ. համար: Չնայած գնի այս փոփոխությանը, վերոհիշյալ որոշումը դեռեւս «ձեռնպահ» է մնում իր հիմնական գործն անելուց: Եւ ոչ ոք չի կարող երաշխավորել, թե երբ կանհետանան ճանապարհներին, փողոցի տարբեր անկյուններում, սեղանիկների հարեւանությամբ գործող այս շրջիկ լիցքավորման կայանները:

Ի դեպ, բենզին վաճառող ավտոմեքենաները եւս, սեղանիկներից անկախ, ընթանում են նրանց գործունեության զարգացման ուղիով: Սկզբում դրանք նույնպես տեղ-տեղ երեւում էին, հիմա լայն տարածում են ստացել: Սրանց «վաճառական» դասը եւս սերնդափոխության է ենթարկվում: Բենզինի մեքենաների մոտ արդեն «արտադրական պրակտիկա» են անցնում անչափահասները:

Մնում է սեղանիկներին հասնելու վերջին քայլն անել, որը նրանց ազատ գործելու արտոնագիր կտա: Պետք է տեղական իշխանություններից ճամփեզրին բենզին վաճառելու թույլտվություն ձեռք բերել, ինչը, ելնելով սեղանիկների՝ օրեցօր աճող թվաքանակից, այնքան էլ դժվար չէ:

Իսկ չնախատեսված վայրերում բենզինի վաճառքն արգելող որոշումը թող շարունակի իր երեւակայական հաղթարշավը, մինչեւ որ բոլոր այն վայրերը, որտեղ բենզին է վաճառվում, վերածվեն նախատեսված վայրերի, կամ էլ պատահական կայծից բռնկված հրդեհն այլ բաների հետ հօդս ցնդեցնի նաեւ որոշման գոյությունը:

ԳԱԳԻԿ ՆԱՀԱՊԵՏՅԱՆ

Մարտակերտ. հայկական ուժերը նեղում են

Ինչպես «ԻՖ»-ի թղթակցին հայտնել են Հայաստանի իրազեկ աղբյուրները, չնայած Ադրբեջանի հավաստիացումներին, թե ադրբեջանական ուժերն անցել են հակահարձակման, Մարտակերտի շրջանի մեծ մասն առաջվա նման վերահսկվում է հայկական ինքնապաշտպանական ուժերի կողմից: Չորեքշաբթի օրը, օրվա երկրորդ կեսին, ինչպես հայտնում են նույն աղբյուրները, ադրբեջանցիները փորձել են լայնածավալ գրոհ ձեռնարկել Հաթերի վրա: Հարձակումը ետ է մղվել: Ադրբեջանական կողմից կան կենդանի ուժի մեծ կորուստներ, խփվել է երկու տանկ եւ երկու հետեւակի մարտական մեքենա: Նույն օրը երեկոյան, ինչպես նաեւ գիշերը եւ հինգշաբթի առավոտյան շարունակվել են մարտերն ավելի վաղ ադրբեջանցիների կողմից գրավված Մաղավուզ եւ Մեծշեն գյուղերի համար: Մարտերի ընթացքում հայկական կողմից զոհվել են 8 եւ վիրավորվել 11 մարդ: Ադրբեջանական կողմից խփվել է մեկ տանկ եւ մեկ հետեւակի մարտական մեքենա: ■

«Մեղավորը» Մարիո Ռաֆայելլին է

«Լեռնային Ղարաբաղում Հայաստանի զինված ուժերի հաջող հակահարձակման հիմնական պատճառը Ադրբեջանի կողմից հուլիսի 9-ից մարտական գործողությունների միակողմանի դադարեցումն է: Բաքուն դիմել է այդ քայլին ԵԱՀԽ Հռոմի խորհրդաժողովի նախագահ Մարիո Ռաֆայելլիի կոչով»: Այս կարծիքն է հայտնել Ադրբեջանի պաշտպանության նախարար Ռահիմ Ղազիեւը՝ ելույթ ունենալով չորեքշաբթի օրը Բաքվում տեղի ունեցած խորհրդարանական լսումների ժամանակ, որոնց նպատակն էր պարզել իրավիճակը Լեռնային Ղարաբաղում: Հաշվետվության մեջ նշվում է, որ «վերջին շրջանում Հայաստանի բոլոր մարտական հաջողությունները ձեռք են բերվել այն ժամանակ, երբ Ադրբեջանը դադարեցրել է մարտական գործողությունները՝ միջնորդ կողմերի կոչերով»: Միաժամանակ Ղազիեւը ուշադրություն է հրավիրել Ադրբեջանի ինքնապաշտպանական ուժերի զորամիավորումների ռազմական կարգապահության ցածր մակարդակի վրա: ■

Су-25-ն իրոք խփվել է, հաստատում է Բաքուն

Հինգշաբթի օրն Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հաստատել է այն լուրը, ըստ որի հուլիսի 21-ին «Սոխրաթաղ գյուղի ազատագրման ժամանակ» խփվել է Ադրբեջանի զինված ուժերի մեկ ինքնաթիռ: Համաձայն չորեքշաբթի օրը Ստեփանակերտից ստացված տեղեկությունների, Су-25 գրոհայինը հայկական Չլդրան գյուղի վրա հարձակվելիս խփվել է պատասխան կրակով: Օդաչուի ճակատագիրն անհայտ է: Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հայտնել է նաեւ, որ հուլիսի լույս 23-ի գիշերը Ադրբեջանի ինքնապաշտպանական ուժերն «ազատագրել են» Մարտակերտի շրջանի Ջարդախլու գյուղը: Ըստ նախարարության տվյալների, անցած օրվա մարտերի ընթացքում ադրբեջանական ուժերը խփել են հայկական երեք T-72 տիպի տանկ եւ երկու հետեւակի մարտական մեքենա: ■

Դարձյալ մեզ վրա են գցում

Բաքու. Հայերը հարձակվում են Ադրբեջանի սահմանամերձ Քելբաջարի շրջանի վրա, հաղորդեցին Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարության մամուլի կենտրոնից: Նրանց տվյալների համաձայն, հարձակումը տարվում է Լաչինի եւ Մարտակերտի շրջանների տարածքներից: Հարձակումն ապահովում են հայկական օդային զինված ուժերը: Բոլոր ուղղություններով թեժ մարտեր են ընթանում: Ըստ պաշտպանության նախարարության տվյալների, ադրբեջանական զինված ուժերը խփել են T-72 տիպի մեկ տանկ եւ երկու զրահամեքենա:

Երեւանի լրատվական աղբյուրները, ինչպես նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի խորհրդարանի մամուլի կենտրոնը հերքում են Քելբաջարի շրջանի վրա հայերի հարձակման մասին լուրերը: ■

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

«Չենք կարող ամբողջ ժողովրդին խաբել երկար ժամանակ»

Հայաստանն առաջիններից էր նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններից, որ սկսվեց ապապետականացման եւ սեփականաշնորհման գործընթացը: Այսօր գյուղացին ձեռք է բերել «կախյալ հողատիրոջ» կարգավիճակ: Հողի մասնավորեցման գործընթացի սկզբում ստեղծվում էին տեղական հանձնաժողովներ, որոնց աշխատանքները, քաղաքական գործունեությունից հետո, կոորդինացնում էին ՀՀՇ-ի լիազոր ներկայացուցիչները: Ի՞նչ ստացվեց. գյուղացին, ստանալով իր հողաբաժինը, գրեթե զրկված է այն օգտագործելու եւ մշակելու հնարավորությունից պարզ պատճառով. գյուղատնտեսական տեխնիկան չի բավականացնում տեղերում, մեքենաշնորհային իրավունքը հնարավորություն չի ընձեռում ճիշտ կազմակերպել հողի մշակման եւ բերքահավաքի աշխատանքները: 1 հեկտար հողատարածքի խոտհունձը միայն, որը կատարվում է փոքրածավալ խոտհնձիչ մեքենաների միջոցով, կազմում է 750-800 ռուբլի: Իսկ այդ գումարը ոչ բոլոր գյուղացիներն են ի վիճակի վճարել: Մեկ խնդրի մասին եւս: Պահանջվող անասնակերի հայթայթման դժվարությունները անցած ամիսներին գյուղացուն ստիպեցին դիմել հարկադրական քայլի՝ կատարվեց անասունների զանգվածային մորթ: Այս հանգամանքը, սակայն, մերժում է ՀՀ գյուղատնտեսության փոխնախարարը. *«Ես համաձայն չեմ այն մտքին, թե սպանդ է կատարվել: Եղան մարդիկ, որոնք չկարողանալով ապահովել անասնակերը, մորթեցին իրենց անասուններ... Իսկ ինչո՞ւ չասել, որ Հայաստանը ամենաէժան գյուղատնտեսական մթերքներ արտադրող երկիրն է՝ համեմատած նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների հետ: Դժվարությունները ժամանակավոր են եւ մոտ ապագայում, երբ կունենանք մեր ազգային դրամը, դրանք կհաղթահարվեն»:*

Իսկ անհեռանկար ծրագրումների, չգործող մեխանիզմների պատճառով այսօր արդեն գյուղացին օրըստօրե իր մթերքների բարձր գներն է թելադրում քաղաքի բնակչին: Եւ փոխնախարար Իշխան Մարտիրոսյանի *«սեփականաշնորհումն ինքնին հաջողություն է»* հայտարարությունը վերածվում է նպատակն արդարացնող միջոցի:

Գոյություն ունի մի ճշմարտություն. *«Յուրաքանչյուր ներկա ծնվում է անցյալով եւ դառնում է ապագայի հայրը»:* Քաղաքական գործչի կամ «ազգապետության շինարարի» մեծությունն այն է, երբ վերջինս կարողանում է ճիշտ նախընտրություն կատարել:

Ցավոք, հանրապետության ներքաղաքական կյանքում գոյություն ունեցող նաեւ այլ վրիպումներն ու բացթողումները նպաստում են անառողջ մթնոլորտին: Իսկ դա խոսում է այն մասին, որ վերին իշխանությունները աստիճանաբար արժեզրկվում ու տապալում են իրենց: Սեփական մեծամտության կրքերին հագուրդ տալու համար ոչ մի խտրականություն չի դրվում, լինի դա ժողովրդին ամենօրյա սին խոստումներով հուսադրելով, թե ընդդիմադիր ուժերին փնովելով: Ստեղծված իրավիճակներին բնորոշ գնահատական է տվել Աբրահամ Լինկոլնը. *«Դուք կարող եք խաբել ամբողջ ժողովրդին որոշ ժամանակ կամ ժողովրդի մի մասին երկար ժամանակ, բայց դուք չեք կարող խաբել ամբողջ ժողովրդին երկար ժամանակ»:*

ՎԻԳԵՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Ազգը սթրեսային վիճակում է

Մեկնաբանում է հոգեվերլուծաբանը

Եթե ընդհանուր մի հայացք գցենք վերջին տարիների մեր ժողովրդի պատկերմանը, կարող է այնպիսի տպավորություն ստեղծվել, թե Հայաստանի ազգաբնակչության զգալի մասը «օլիմպիական հանգստությամբ» է տանում իրեն բաժին հասած փորձությունները: Ավելին, առաջին հայացքից տարօրինակ երեւույթներ են տեղի ունենում Արցախում ու հանրապետության սահմանամերձ շրջաններում պատերազմ է, իսկ քաղաքների եւ մյուս գյուղերի առօրյա կյանքի վրա այդ հանգամանքը արտաքնապես չի էլ զգացվում, սննդի սղության եւ թանկության պայմաններում մենք մնում ենք աշխարհի ամենածխող երկրներից մեկը, օղու գները անհամեմատելի են միջին աշխատավարձի հետ, բայց ալկոհոլի վաճառքով զբաղվողների գործը «եռում է»...

Այս եւ համանման երեւույթների պարզաբանման խնդրանքով մեր թղթակիցը դիմեց ՀՀ առողջապահության նախարարության հոգեկան առողջության եւ վերականգնման «Սթրես» ինստիտուտի տնօրեն, բժշկական գիտությունների թեկնածու Ադել Թադեւոսյանին:

– Մենք 1988 թ. փետրվարից սկըսած ապրում ենք հերոսական եւ ողբերգական իրադարձություններով ժամանակներ: Այդ ամենը ինչպե՞ս է ազդում բնակչության հոգեկանի վրա: Մարդկային վարքի ի՞նչ նոր երեւույթներ են նկատվում, որոնք նախկինում չկային կամ քիչ լինելով որակ չէին կազմում:

– Այո, կարճ ժամանակահատվածում մեր ժողովուրդն իր կաշվի վրա զգաց հոգեկան լուրջ վնասվածքներ առաջացնող բացասական գրեթե բոլոր ազդակները: Կարծես թե հետազոտություն էր կատարվում՝ միտումնավոր անտանելի պայմաններ ստեղծելով փորձվում էր հայ ազգի դիմադրողականության աստիճանը: Եւ ի պատիվ մեր հանրապետության բնակչության պետք է արձանագրենք, որ այս արհավիրքների դիմաց եւս մենք հոգեբանորեն ավելի ամուր գտնվեցինք: Թեեւ բացասական սթրեսներ առաջացնող միմյանց հաջորդող դեպքերը չէին կարող անհետք չանցնել: Ուշադիր նայողը կնկատի, որ մարդիկ մեծամասամբ քիչ են ժպտում, փոքր առիթներով վեճերի մեջ են մտնում եւ այլն: Որքան էլ ծանր լինեն բնական աղետների հասցրած վերքերը, դրանք շատ են բուժվում, քանի որ կենդանի մնացածները կատարվածի համար իրենց մեղքի բաժինը շատ փոքր են տեսնում: Այլ են սոցիալական հողի վրա առաջացած կոնֆլիկտները՝ այն հուսահատական տրամադրություններ է առաջացնում: Մեր ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ վհատությունը նկատվում է անգամ դպրոցահասակ երեխաների մոտ:

Սրանք շատ վատ նախանշաններ են, քանզի նման վիճակներում գտնվողները չեն ձգտում ի մի հավաքել իրենց ուժերը եւ հիմնականում սպասողական դիրք են գրավում:

Հարցնում եք, թե ի՞նչ նոր երեւույթներ են ի հայտ եկել: Ցավոք, մեզանում այսօր ամենեւին էլ փոքր թիվ չեն կազմում հոգեկան հիվանդությունների հակվածություն ունեցող մեծ ռիսկի խմբերը: Դրանք աղետի գոտում փրկարարական աշխատանքներ կատարողներն են, հաշմանդամները, փախստականները, գործազուրկները: Դրանց թվում պետք է ավելացնել նաեւ մեծահասակ այն մարդկանց, որոնք այլ արժեքների պայմաններում ապրելով, անցումային ժամանակում չեն կարողանում հաշտվել դրանց կորստյան հետ:

Մեզ մոտ, ամենայն հավանականությամբ, մի քանի տարի անց կլինեն նաեւ հետտրավմատիկ սթրեսային հիվանդներ, որոնք առաջին անգամ նկատվել են ԱՄՆ-ում, Վիետնամի պատերազմի մասնակիցների մոտ, նրանց հայրենիք վերադառնալուց 10–15 տարի անց: Դրանք առաջին հերթին սարսափելի տեսարանների հիշողության արթնացման արդյունք են եւ ուղեկցվում են անքնությամբ, գիշերային մղձավանջներով, մեծանում է նրանց գրգռվածությունը շրջապատի հանդեպ, հատկապես անհանդուրժողական վերաբերմունք են ցուցաբերում բարեկեցիկ կյանքի հատվածների նկատմամբ: Այդ հիվանդությունը ի վերջո կարող է հանգեցնել բռնամոլության, հանցագործությունների կատարման կամ ինքնասպանության: Մեզ մոտ այդ հիվանդությունը առաջին հերթին սպառնում է «աֆղանցիներին», աղետի գոտու փրկարարներին, Արցախի հերոսամարտի մասնակիցներին, ինչպես նաեւ այն փախստականներին, որոնք բռնության եւ սարսափելի տեսարանների ականատես են եղել:

Ակնհայտ է նաեւ ինֆարկտների, ալերգիկ հիվանդությունների, շաքարախտի, ասթմաների աճը: Եւ սա եւս նյարդերի հետ է կապված՝ սթրեսները մարմնական հիվանդությունների պատճառ են դառնում:

– Հավանաբար կարելի է նաեւ արձանագրել, որ հանրապետության պսիխոթերապեւտներն ու հոգեբույժները այլեւս հիվանդների պակաս չեն զգում:

– Ոչ, դա ամենեւին էլ այդպես չէ: Ընդհակառակը, հիվանդանոցներում հիվանդների թիվը պակասել է: Եւ դա ոչ այն պատճառով, որ մարդկանց առողջական վիճակը կարգին է, ուղղակի նրանք իրենց հետեւելու ժամանակ եւ անգամ ցանկություն չունեն:

Բացի այդ, հայտնի է, որ դժվարությունների ժամանակ մարդիկ կամա թե ակամա կարողանում են գործի դնել իրենց օրգանիզմի ներքին պաշտպանական մեխանիզմները, եւ արտաքնապես առողջ լինելու տպավորություն է ստեղծվում: Դա հատկապես վերաբերվում է տղամարդկանց, քանի որ նրանք այնքան էլ հակված չեն ցուցադրելու իրենց թուլությունը: Նրանք որպես կանոն հազվադեպ են բժշկի դիմում եւ իրենց համակած նյարդային լարվածությունն ու ագրեսիան որպես կանոն լռությամբ են տանում: Պատահական չէ, որ ուժեղ սեռի ներկայացուցիչներն ավելի հաճախ են ինֆարկտով տառապում:

– Իսկ ձեզ տարօրինակ չի՞ թվում, որ ֆինանսական եւ տնտեսական ներկա ճգնաժամի պայմաններում, այդ նույն տղամարդիկ, ինչու չէ, նաեւ կանայք զգալի գումարներ են ծախսում ծխախոտի վրա: Իսկ ալկոհոլի պահանջարկը ամենեւին էլ չի պակասում...

– Անշուշտ, ծխելը եւ խմիչքի չափից ավելի օգտագործումը վնասում է մարդու առողջությունը: Դրա մասին շատ է գրվել եւ ասվել: Բայց «չոր» օրենքների ընդունումը եւ հականիկոտինային քարոզչությունը տասնյակ տարիների ընթացքում քիչ ազդեցություն են թողել, քանզի ծխախոտն ու ալկոհոլը մի «կարեւոր» առավելություն ունեն՝ նրանք իսկապես հանում են նյարդային ներքին լարվածությունը: Ահա թե ինչու հատկապես տղամարդիկ են տառապում այդ «ախտերով»: Եւ ամենեւին էլ զարմանալի չէ, որ սիգարետների, օղու եւ թմրանյութերի նկատմամբ պահանջարկը այսօր բավականին բարձրացել է՝ ներկա պահին դրանք իրոք օգնում են դիմանալ անվերջ թվացող սոցիալական դժվարություններին:

– Ներկա պահին գուցե եւ օգնում են, իսկ ի՞նչ է լինելու նրանց հետ վաղը... Միթե սպառված են բոլոր միջոցները, եւ անձնազոհություն հանդես բերող մեր հայրենակիցներին սթրեսներից դուրս բերելու այլ հնարներ չկան:

– Կան իհարկե, եւ դրանցից ամենահիմնականներից մեկը հանրապետության սոցիալ-տնտեսական վիճակի բարելավումն է: Սակայն, բոլորս էլ լավ գիտենք, որ դա մոտակա տարիների ընթացքում իրագործելի խնդիր չէ: Դրա համար էլ ավելի լավ է խոսենք այն մասին, թե գոնե սթրեսային լարվածությունները չխորացնելու համար ինչ պետք է արվի:

Իմ կարծիքով, տեղեկատվական միջոցներում անչափ շատ են բացասական լուրեր հաղորդվում: Այն հնարավորին չափ պետք է քչացնել: Մանավանդ, որ շատ-շատերը գիտակցաբար թե ենթագիտակցորեն, երբ նյարդերը սկսում են ծայրաստիճան լարվել, պարզապես դադարում են դրանք ընկալել եւ անտարբեր են դառնում ամեն ինչի նկատմամբ:

Վատ է, շատ վատ է, որ էլեկտրականությունը նաեւ երեկոյան ժամերին են անջատում: Նման դեպքերում առողջ մարդն անգամ դեպրեսիայի մեջ է ընկնում: Պատկերացրեք, թե ինչ է լինում առանց այն էլ սթրեսային վիճակներից դուրս չեկող մարդկանց հետ: Ժողովրդին պետք է խնայեն նաեւ մեր քաղաքական գործիչները: Նրանք իրենց հրապարակային ելույթների եւ երբեմն արծարծվող ԳԽ-ի նիստերի ժամանակ շատ զգույշ պետք է լինեն իրենց խոսքում եւ դրանց արտահայտության ձեւի մեջ:

Մենք մեր հայրենակիցներին չպետք է արհեստականորեն բաժանենք ռուսախոսների եւ հայախոսների: Առաջինների նկատմամբ, որոնց թվում են նաեւ փախստականները, թեկուզեւ բարի նպատակներով կատարվող անգամ աննշան ճնշումները ազգի մի ստվար մասի մոտ խորացնում է նեւրոզային երեւույթները:

– Ձեր խոսքերից կարելի է եզրակացնել, որ անմխիթար այս պայմաններում մարդիկ լարելով իրենց ներքին պաշտպանական մեխանիզմները, այնուամենայնիվ, կարողանում են զերծ մնալ հիվանդությունների խորացումից: Իսկ ի՞նչ կլինի վաղը, երբ կյանքը կսկսի լավանալ...

– Անշուշտ, բնակչության մեծ մասը ինքնուրույն դուրս կգա սթրեսային վիճակներից, բայց մենք իրական հիմքեր ունենք կանխատեսելու, որ երբ Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական վիճակը էականորեն բարելավվի, ապա հիվանդների թիվը կտրուկ կավելանա եւ դրանց թվում հատկապես մեծ կլինեն նեւրոզներով, սահմանային, հետտրավմատիկ սթրեսներով եւ պսիխոսոմատիկ (ինֆարկտներ, ալերգիաներ, խոցեր եւ այլն) հիվանդություններով տառապողները:

Երկրաշարժը մենք անպատրաստ դիմավորեցինք՝ հոգեկան ճգնաժամի մեջ գտնվող մարդկանց հետ աշխատող մասնագետներ՝ սթրեսոլոգներ չունեինք: Այժմ այդ ուղղությամբ որոշ աշխատանք է կատարվում՝ վերապատրաստման համար բժիշկներ են գործուղվել արտասահման: Այս նպատակային քայլերից մեկն էլ համամիութենական հոգեկան առողջական կենտրոնի մասնաճյուղի հիման վրա մեր ինստիտուտի ստեղծումն է, որտեղ գիտագործնական նշանակություն ունեցող գործունեություն կծավալենք եւ համապատասխան կադրեր՝ սթրեսոլոգներ կպատրաստենք: Սակայն վախենում եմ, անհրաժեշտության դեպքում չկարողանանք լիարժեք օգնակար լինել մեր ազգաբնակչությանը: Բանն այն է, որ ինստիտուտի շենքի համար տարածք է տրվել, բայց հասկանալի պատճառներով շինարարությունը հնարավոր չէ սկսել: Այնպես որ, մենք եւս հովանավորներ ենք փնտրում:

Հարցազրույցը վարեց
ՀՈՎՍԵՓ ՊՈՂՈՍՅԱՆԸ

«Միաբանության» հերթական տասը պահանջները

Հեշտ չէ մեր կյանքը եւ գնալով ավելի է դժվարանում: Ժողովուրդը մաքառում է եւ հավատում, որ հանուն մեծ նպատակի մարդկային ու նյութական կորուստներն անխուսափելի են: Ու երբ նրա կողմից ընտրված իշխանություններն առանց «թաքցնելու» խոստովանում են, որ շրջափակումների պատճառով հնարավոր չէ սնունդ բերել, ժողովուրդը սուսուփուս ձգում է գոտին:

Անշուշտ, դժվար է կառավարության համար: Դա շատերն են գիտակցում եւ, երբ հանկարծ մեկն այլ երկրներ մասնացույց անելով պետության տվածից ավելին է պահանջում, սկսում են նրան խեթ հայացքով նայել կամ էլ բարկանալ. *«Եղբայր, հնարավորություն ունեն՝ չե՞ն տալիս: Չե՞ս տեսնում՝ շրջափակում է, Արցախը օգնության կարիք ունի: Միակ միջոցը դիմանալն է: Դիմացիր»:*

Սակայն պարզվում է, որ իշխանությունների վիճակին ըմբռնումով մոտենալը կարող է արջի ծառայություն լինել ղեկավար անձանց համար: Բոլոր դժվարությունները համբերությամբ տանելը նրանց զրկում է անհրաժեշտ խթաններից եւ պատասխանատվության զգացումից. ինչ էլ լինի, ժողովուրդը լուռ ու մունջ կտանի, էլ ինչո՞ւ մեզ տանջենք ու կաշվից դուրս գանք, մանավանդ, որ «հանուն Արցախի» խոսքերն այսօր կախարդական ուժ ունեն ու արդարացնում են ցանկացած սխալ ու անձեռնհասություն:

Բարեբախտաբար, կան կազմակերպություններ, որոնք ձգտում են փոխել մտածողության ստերեոտիպերը ու փորձում են հանրությանը ապացուցել, որ «ըմբռնումով» իշխանություններին վերաբերվելը լավ է, բայց ամեն ինչ չափ ու սահման ունի՝ չլացող երեխային մայրն անգամ չի կերակրում:

Երբ հանրապետության լրատվական միջոցներն այս տարվա սկզբին տարածեցին «Ազատ գների եւ սակագների համակարգին անցնելու հետ կապված ազգաբնակչության սոցիալական պաշտպանվածության ապահովման ուղղությամբ» «Միաբանություն» արհմիության պահանջները, շատերը տարակուսանքի մեջ ընկան. մի՞թե դրանք իրական են եւ դրանց ներկայացման համար լավագույն պա՞հն է ընտրված, չէ՞ որ Արցախը...

Բայց ոչ, որոշ ժամանակ անց պարզվեց, որ դրանցից շատերը եւ իրական են, եւ տեղին եւ ամենակարեւորը՝ անհրաժեշտ...

Ահա այժմ էլ հրապարակի վրա են «Միաբանության» երկրորդ համագումարի հուլիսի 17-ին տեղի ունեցած երկրորդ փուլի պահանջները: Կարդանք դրանք, փորձենք հասկանալ այդ փաստաթղթի հեղինակներին եւ չշտապենք նրանց ծայրահեղության մեջ մեղադրել:

1. Գումարել արտահերթ նստաշրջաններ նոր արտադրահարաբերությունները կարգավորելու իրավական բազան ապահովող օրենքների փաթեթը ընդունելու համար:

2. Տնտեսության ոլորտին վերաբերող բոլոր օրենքներն ու կարգադրությունները կիրարկել անհապաղ եւ օրենքների նորմերի յուրաքանչյուր շրջանցում պատժել օրենքի ողջ խստությամբ:

3. Բնակարանային ֆոնդի, պետական ձեռնարկությունների սեփականաշնորհման օրենքներում նախատեսել համապատասխան փոխհատուցում բնակարանային հերթացուցակներում հերթագրվածների համար՝ ելնելով բնակարանների շուկայական գներից:

4. Սեփականաշնորհման բոլոր օղակներում, որպես լայն զանգվածների շահերի պաշտպանության երաշխիք, ներգրավել արհմիությունների ներկայացուցիչների:

5. Մեկամսյա ժամկետում մշակել գործուն ծրագիր՝ թալանը, անօրինականությունները կանխելու, եւ անհապաղ կիրառել այն: Կիրառվող միջոցառումների իրականացման գործում ներգրավել հասարակական կազմակերպությունների եւ ապահովել արդյունքների հրապարակայնություն:

6. Երկամսյա ժամկետում բոլոր օղակների պաշտոնյաների համար մշակել աշխատավարձի համակարգ եւ այն անցկացնել շահագրգիռ կազմակերպությունների ներգրավումով:

7. Մինչեւ 1992 թ. վերջը մշակել բնակչության զբաղվածության ապահովման համալիր ծրագիր եւ հրապարակել այն:

8. Երկամսյա ժամկետում հանրապետությունում մտցնել ներքին փոխառության [illegible] միջոց:

9. Աշխատավարձերի, նպաստների եւ կենսաթոշակների մեկ ամսից ավելի ուշացումը համարել պետական մակարդակի հատուկ իրադարձություն եւ նախատեսել ամենախիստ պատժամիջոց:

10. Կաշառակերությունը, հովանավորչությունը, պաշտոնյաների կողմից թույլ տված թալանի դեպքերը, ինչպես նաեւ հայրենիքի հանդեպ իրենց պարտքը կատարելուց խուսափելու դեպքերը պատժել հատուկ իրավիճակների պայմանների օրենքներով:

Հ. Պ.

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

Ալան-թալանը թե Ջանգիբասարի թալանը

Խմբագրությունը Արմավիրի շրջանի Երասխահուն գյուղից վերջերս մի նամակ ստացավ, որի մեջ բերված փաստերը հետաքրքրեցին մեզ եւ մենք որոշեցինք այն հրապարակել:

Արմավիրի շրջանի Երասխահուն գյուղի մի խումբ բնակիչներ հեռակա կարգով իմանալով, որ գյուղխորհրդի նախագահը ցուցակներ է կազմել նախկին կոլտնտեսության խոշոր եղջերավոր անասունները բաժանելու այն բնակիչներին, որոնք նախկինում կապ են ունեցել կոլտնտեսության հետ եւ աշխատել, եւ որ իրենց անունները ցուցակներում չկա, որոշում են կողոպտել ֆերման: Եւ այդպես էլ անում են, 1992 թ. մայիսի 19-ին թալանում են ամբողջ ֆերման:

Հաջորդ օրը, մայիսի 20-ին, 30 հոգով գնացինք շրջան եւ դիմեցինք շրջանի դատախազությանը: Միջշրջանային դատախազ պրն. Գուլամբարյանը ծանոթանալով գործի եղելությանը, խոստացավ մարդ ուղարկել կատարվածը հետաքննելու համար: Գյուղ եկան նրա տեղակալ Կ. Հովհաննիսյանը եւ երեք միլիցիոներ, որ պիտի գտնեին կողոպտվածը եւ բաժանեին օրինական տերերին: Բայց որոշումն ուրիշ էր, կատարումը՝ այլ:

Դրանից հետո ուր ասես դիմեցինք՝ ոչ մի արդյունք: Բոլորը նույնն են կրկնում՝ օրենք չկա: Եթե օրենք լիներ, ո՞վ կհամարձակվեր 174 գլուխ անասուն կողոպտել, որի արժեքը, շուկայական գներով հաշված, կազմում է շուրջ 4 մլն ռուբլի:

Հարգելի պարոն դատախազ Գյուլամբարյան, հարգելի միլիցիայի պետ Բոգամազով, ո՞վ պիտի գանձի այս գումարը, եթե օրենք չկա: Երբ օրենքը մշակվի, նոր այն ժամանա՞կ պիտի զբաղվեք այդ թալանված եւ կողոպտված անասուններով, այսինքն՝ չորս միլիոն ռուբլի գումարի գանձումով:

Պարոն դատախազ եւ պարոն միլպետ, թալանի օրից անցել է մեկուկես ամիս, այժմ ո՞վ կարող է ասել, թե 2–4 գլուխ կթան կով է գողացել, որը ծախել, որը մորթել, որը գյուղից հանել: Հետաքրքիրն այն է, որ այդ թալանողները ոչ մի օր նախկին կոլտնտեսությունում չեն աշխատել: Հենց սա է ցավը, ում ցուցակով, օրենքով անասուն էր հասնում, նա չստացավ, իսկ ում որ չէր հասնում, նա տարավ:

Բոլոր իրավապահ մարմինները նույնն են ասում, թե մենակ ձեր գյուղը չէ թալանված, շրջանի մի քանի գյուղերում նույն վիճակն է տիրում:

Հարգելի պարոն դատախազ եւ միլիցիայի պետ, եթե առաջին դեպքը կանխեիք, մյուսները չէին լինի:

Ելնելով այս բոլորից, մենք պահանջում ենք.

Իրավապահ մարմիններին՝ հավաքել ողջ թալանվածը եւ օրինական ճանապարհով վաճառել այն գյուղացիներին, որոնք գյուղխորհրդի ցուցակներում կան եւ վաճառքից ստացված գումարը որպես օգնություն հատկացնել Շուշիի ազատագրման համար զոհված ռազմիկների ընտանիքներին եւ հաշմանդամներին:

ԳՈՒՐԳԵՆ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Բազմակուսակցականութիւն, իշխանութեան համար պայքար, ՀՀՇ, ՀՅԴ եւ ՀՌԱԿ

ՎԱՉԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Բազմակուսակցականութիւնը որեւէ ժողովուրդի ներքին քաղաքական կեանքը առողջ հիմերու վրայ դնող ու դրսւոր լծակ մըն է քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ: Ան լաւագոյն միջավայր մը կ՚ապահովէ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան եւ ժողովուրդի մը ընկերային կեանքին ու կենսամակարդակին հետեւողական բարելաւման համար:

Միաժամանակ, սակայն, բազմակուսակցականութիւնը որեւէ երկրի ներքին քաղաքական կեանքը ապակայունացնող եւ իշխանութիւնները ամլութեան մատնող ազդակ մըն է:

Դրականն ու բացասականը միասին, ինչպէս շատ ուրիշ ընկերային-հասարակական երեւոյթներու պարագային:

Հարց է ուրեմն, թէ այդ դրութիւնը ինչպէս կը կիրարկուի եւ կուսակցութիւններ ինչպէս կը գործեն, կամ ո՛ւր կը քաշեն սահմանագիծը ընդհանրական շահին եւ կուսակցական փառասիրութիւններու միջեւ:

Այլ խօսքով, իր պարզագոյն ձեւին մէջ դիտելով խնդիրը, հարց է թէ կուսակցութիւնները ինչպէս կը գործածեն իրենց ուժը եւ որքանով կը յաջողին իրարու հետ չափաւորել նպատակն ու միջոցը:

Լաւ է, որ Հայաստանի հասարակական կեանքին մէջ հետզհետէ կ՚արմատաւորուի բազմակուսակցական դրութիւնն ու կուսակցական ամէն լուր ընտրութիւններու կը նպաստի խորհրդարանը:

Լաւ է նաեւ, որ կուսակցութիւնները հետզհետէ աւելի կը զօրանան ու ձեռք կը բերեն աւելի կազմակերպ բնոյթ՝ ձգտելով հասնիլ իշխանութեան, կենսագործելու համար իրենց նպատակային կէտերը եւ ժողովուրդին ապահովելու համար իրենց համոզումներուն համաձայն ապրելակերպը:

Բայց լաւ չէ, աւելին՝ վատ է որ կարգ մը քաղաքական խմբաւորումներ կամ կուսակցութիւններ չեն շարժիր պահի լրջութեան համեմատ եւ չեն բարձրանար ընդհանրական շահը նեղ-կուսակցական շահերէն գերիվեր նկատելու մակարդակին:

Իշխանութեան համար պայքար

Պարզունակ տրամաբանութիւն մը պիտի յուշէր, թէ երբ սկար Հայաստանը կը գտնուի դէմ յանդիման արտաքին լուրջ վտանգներու, որոնք կը սպառնան մինչեւ իսկ մեր հայրենիքին ու ժողովուրդին գոյութեան, կուսակցութիւններ պէտք է գիտնան, թէ իշխանութիւն նուաճելը կը մնայ անմիջական վտանգներու վերացումէն ետք հետապնդելի խնդիր:

Սակայն տրամաբանական տարբեր մօտեցում մը պիտի հաստատէր, թէ կուսակցութիւններ իրենց կոչումին դաւած կ՚ըլլան իշխանութիւն նուաճելէ հրաժարելով, քանի որ հիմնականին մէջ իշխանութեան տիրանալով, երբեմն ալ տիրող իշխանութեան վրայ լուրջ հակակշիռ բանեցնելու եղանակով է, որ կրնան հասնիլ իրենց նպատակային կէտերու իրագործումին:

Կարելի չէ ակնկալել, որ կուսակցութիւնները այսօր ձեռնածալ մնան Հայաստանի մէջ՝ արտաքին վտանգներու պատրուակով, երբ բազմաթիւ համոզում գոյացուցած են իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան արտաքին թէ ներքին քաղաքականութեան սխալականութեան մասին, որոնց հետեւանքով կը տուժեն ժողովուրդ ու հայրենիք: Անոնք հարկադրուած են ընդդիմադիրի կամ քննադատողի դիրքերէ պայքարի՝ արդարացնելու համար իրենց կոչումը եւ իրենց հետեւորդներուն՝ իրենց նկատմամբ տածած վստահութիւնը:

Ի վերջոյ, կուսակցութիւններ պատասխանատու են ազգին եւ զիրենք քուէարկող անդամներու կամ հետեւորդներու ամբողջութեան, եւ պէտք է որ կանչուին պատասխանատուութեան:

Եւ հոս է որ կու գանք հիմնական հարցին. ինչպէ՞ս պայքարիլ:

Պայքարիլ՝ փողո՞ց իջնելով, թէ՞ խորհրդարանի բեմը գործածելով, բիրտ ուժի՞ դիմելով, թէ՞ խաղաղ միջոցներ օգտագործելով, երկիրը ապակայունացնող յեղաշրջումի՞ երթալով, թէ՞ ուժերու կարելի առաւելագոյն միասնութեամբ իշխանութեան եղաշրջում (evolution) կատարելով:

Հայոց համազգային շարժում

Այսօր Հայաստանի մէջ տիրապետող քաղաքական կուսակցութիւնը Հայոց համազգային շարժում անունը կրող ոչ-համազգային խմբաւորումն է: Զայն յատկանշող գիծերուն մէջ նկատելի են անհանդուրժողականութիւնը այլ քաղաքական կուսակցութիւններու, այլ տեսակէտներու եւ ծնողներու նկատմամբ, մենիշխանական ու հովանաւորչական վարքագիծը, ամբողջատիրական վարչակարգի օրերէն մնացած ենթակառոյցներու փոխարինութեան նկատմամբ եթէ ոչ անփութութիւն մը, գէթ դանդաղկոտութիւն մը, տնտեսականօրէն ռամկավարական սկզբունքներ դաւանելով հանդերձ գործնականէն անոնց անտեսումը:

Հետեւաբար, Հայոց համազգային շարժումը առաջին պատասխանատուն է երկրին մէջ տիրող ընդհանուր անբաղձալի կացութեան, եւ իրեն կը մնայ ուժեղ լայնախոհութիւնը այդ կացութեան դարմանումին՝ իրեն առաջին քայլ հրաժարելով մենիշխանական անհանդուրժողութենէն եւ պատասխանատուութեան բաժնեկից դարձնելով քաղաքական այլ կուսակցութիւններ:

Եւ հոս, խորքին մէջ, ըսելիք եւ ընելիք ունի Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը: Կը հասկնանք եւ բնական կը գտնենք, որ ան ՀՀՇ-ն նկատէ իր յենարանը, բայց կ՚ակնկալենք եւ կը պահանջենք, որ ան յատկօրէն գործէ իբրեւ նախագահը աւելի լայն ու հզօր յենարանի մը՝ ժողովուրդին, մանաւանդ երբ այդ ժողովուրդը իրեն չի զլանար իր համակրանքը, նեցուկը եւ իրեն հետեւելու պատրաստակամութիւնը:

ՀՀՇ-ի վերը նշուած մերժելի եւ անմիջական արբազրութեան կարօտ ընդհանուր վարքագիծով կը բնորոշուի Հայաստանի մէջ ընդդիմադիր եւ տարակարծիք քաղաքական կուսակցութիւններու վարքագիծին տարողութիւնն ու բնոյթը:

Հայ յեղափոխական դաշնակցութիւն

Հայաստանի մէջ գործող գլխաւոր ընդդիմադիր ուժն է Դաշնակցութիւնը, որ իր մասնալով այս օրերուն սեւագրէնեան անօրակելի պայքար մը շղթայազերծած է նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի դէմ, վերջինիս Յունիս 29-ի Դաշնակցութեան եւ մասնաւորապէս անոր բիւրոյի ասենապետ Հրայր Մարուխեանին վերաբերեալ կատարած մերկացումներէն ետք:

Համաձայն ենք, թէ Պրն. Տէր Պետրոսեան ինք պէտք չէ կատարէր այդ մերկացումները, բայց արժէ որ այս պարագան ստուերի տակ չառնէ էականը, որ Դաշնակցութեան ա[illegible] գործելակերպին կը վերաբերի, եւ որուն նորագոյն դրսեւորումը Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը միջազգայնօրէն վարկաբեկելու եւ հայկական պետականութեան հեղինակութիւնը խախտելու միջոցն է: Նշգ մը, որ իր արդարացումը չի կրնար գտնել «հակազդեցութիւն» տարազով:

Ընդդիմութիւնը Դաշնակցութեան համար հայրենիքի մէջ վերապրումի միջոց է, որովհետեւ Հայաստանի մէջ իր հզօրացման նպաստած ազդակները այսօր կը ծառայեն իր սկարացման:

Դաշնակցութիւնը անցնող քանի մը տարիներուն Հայաստանի մէջ զօրացաւ, քանի որ՝

ա. Տակաւին խորհրդային վարչակարգի օրերուն բիւր ընթանումով մը ան՝ Միջազգայնականի անդամ այդ ընկերվարական (սոցիալիստ) կուսակցութիւնը կը նկատուէր ազգայնականութեան խորհրդանիշ մը, որ ժողովրդականութիւն կը շահէր նաեւ անոր համար, որ իշխանութիւններէն դժգոհ տարրը անոնց բրենամի կուսակցութիւն մը ինքնաբերաբար կը նկատէր իր բարեկամը:

բ. Խորհրդային Հայաստանի վարիչները 1988-ին յայտնուած ազգայնական-անկախական նոր շարժումին ծաւալման մէջ իրենց անկումը նախատեսելով եւ ճնշելու համար այդ շարժման պարագլուխները, ծրագրուած կերպով (եւ Մոսկուայի խմբավարութեամբ) առիթ տուին, որ Դաշնակցութեան ի նպաստ լարողջութիւն մը տարածում գտնէ Հայաստանի մէջ՝ պառնութեան սեւ ու սպիտակ բիծերը մաքրելու մակերեսային ու միակողմանի կարգախօսին տակ:

գ. Վերջին տարիներուն, անկնյայս բոյլտութեամբ, Հայաստանի մէջ կը տանի բացայայտ կազմակերպչական աշխատանք հոն փութացնելով կարեւոր թիւով գործիչներ եւ կատարելով նիւթական հսկայ ներդրումներ, որոնց մէկ մասը հանգանակուած էր բարեսէր ազգայիններէ՝ երկրաշարժէն ետք, Հայաստանի վե-

«ԹՂԹՅԱ ՇԵՐԵՓԻ» ՍԻՆԴՐՈՄԸ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ՄԵՋ

Հեղափոխականների համատեղությունը պետք է փոխարինվի մասնագիտական բարձր ձեռնհասությամբ օժտված ազգային-պետական գործիչներով

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ
«Հայաստան-Միջին Արեւելք» վերլուծական կենտրոն

[illegible]

հականպատակ ազդակ: Ճշգրիտ դա [illegible] պատմական [illegible] պատմական դիմակայությունը [illegible] [illegible] քաղաքական բարեփոխման [illegible] բացակա չէր «Հայկական հարցի» [illegible] ծառայեցնելու համար: Սա պետք է որ արթնեցներ հայ ազգային-քաղաքական միտքը եւ բացահայտեր այն տարրական ճշմարտությունը, թե XX դարում փոքր ժողովուրդների ազգային անվտանգությունն ապահովում է ոչ միայն եւ ոչ այնքան անհրաժեշտ ռազմական կարողությամբ, որքան արդյունավետ եւ գործուն քաղաքականությամբ:

Նորագույն ժամանակներում իրադարձությունների զարգացումը հավաստում է, որ սոսկ ուժային մեթոդները, այն էլ մեծ վերապահումներով, դարձել են խիստ նեղ շրջանակի գերտերությունների մենաշնորհը: Փոքր ժողովուրդների ինքնապաշտպանության բանաձեւը սահմանափակված է քաղաքական-դիվանագիտական պայքարի շրջանակներով: Եւ անհնար է մեր օրերում արձանագրել որեւէ ազգային, տարածքային խնդրի լուծում, որի հիմքում ընկած չլինեն մեծ քաղաքականության շահերը: Ակնառու օրինակ է ... քաղաքականությունը գրաված վերջին երկու տարիներում ... Իրանի կամ Ռուսաստանի ... կարողությունները ... մեծ տերությունների աշխարհաքաղաքական ծրագրերը ... խախտված էր ... բերը:

[illegible]

... քաղաքականությունը [illegible] Հայաստանի [illegible] եւ ... հայաստանում [illegible] Այսօր, երբ միջազգային շրջանակներ եւ իրենց ռազմական կարողություններ ունեցող վարչակարգեր անցում զիտակցել են, որ ազգային շահերի համար պայքարի գլխավոր ասպարեզ քաղաքականությունն է, Հայաստանում հայտնի կազմակերպել բոլոր ջանքերի բացառումն են առաջարկում ազգային բանակի ու ռազմարդյունաբերական համալիրը:

Ծանրացած անկախ պետության համար կանոնավոր բանակի առկայությունը տարրական անհրաժեշտություն է: Ինչ վերաբերում է ռազմարդյունաբերական համալիրին, ապա Հայաստանի պայմաններում լրջորեն կարելի է խոսել միայն առանձին պարզունակ զինատեսակների արտադրության մասին, որը ոչ մի ընդհանուր բան չունի այդ հասկացողության իրական նշանակության հետ: Ըստ այդմ, ռազմական նվազագույնի ստեղծման ձգձգումը հե-

... ընդունում է երկու նպատակ. ա. ընդդիմությունն իր ողջ ուշադրությունը կենտրոնացրել է այդ խնդրի վրա, ինչը արդարացնելի համեմատաբար է ... քաղաքական դիրքի ... համար, բ. իշխանությունների ... որ ... [illegible] ... Հայաստանի, եւ ԼՂՀ-ի հիմնահարցերը:

[illegible]

Ժամանակակից Հայաստանի իշխանությունների ... [illegible] ... էին Ղարաբաղը ... վճարեց հայ ժողովուրդը (Պետրոսյան, Մարտունյան եւ այլն) ոչնչով չհիմնավորված հակապատմական, հակաքաղաքական կեցվածքի համար: Լավ ենք հիշում նաեւ, թե ինչպիսի ինքնավստահությամբ Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահը Գորբաչովի հետ անարդյունք հանդիպումից հետո հայկական կողմի պատասխան գործողությունների ողջ պատասխանատվությունը դրեց կենտրոնի վրա:

Բայց համարժեք պատասխան քայլեր չեղան եւ չէին էլ կարող լինել, որովհետեւ նախագահի ձեռքին մի բանալի «թղթյա շերեփ» էր, որի բացահայտումը ոչ մեկի ուշա- դրությունը չգրավեց: Թվում էր, թե դա խոսս ծանր, բայց ուսանելի դաս կլինի Հայաստանի նորաստեղծ իշխանությունների համար: Սակայն, սա ավելի շատ վախեցնող, քան սթափեցնող դեր խաղաց Հայաստանի հետագա քաղաքականության մեջ: Հանրապետության ազգային անվտանգությունն Արեւմուտքի վերահսկողության տակ գտնվող միջազգային կառույցներին եւ առանձին գերտերություններին ամբողջովին վստահելը հետագայում էր մեծապես ... [illegible]

[illegible]

... էին Հայաստանի քաղաքական ... Առանձին չենք կարծում, թե Արեւմուտքի հետ առողջ եւ երաշխավորված քաղաքականության զարգացման համար պահանջվում էր ընդհանրապես հրաժարվել սեփական նախաձեռնություններից, ներքին բարենորոգչական գործընթացից, միջինարեւելյան քաղաքական բաստարաբեմում պահպանել երկարատեւ, ոչնչով չարդարացված վակուում կամ հանրապետության ազգային անվտանգությունն ու արտաքին հարաբերություններն ապահովելու արդյունավետ կառույցներ ստեղծելու փոխարեն վերածել դրանք պետակա- նության դեկորատիվ, իրավունքներից ու պատասխանատվությունից զուրկ ածանցյալների: Սա արդեն, անկասկած, իշխանության լծակների մոտ կանգնած առանձին ուժերի կամայականությունն էր: Հանրապետության նախագահի խորհրդականների ապարատը եւ այն ծառայությունները, որոնք մինչեւ օրս «ապահովում» էին Հայաստանի քաղաքականության մշակումն ու իրականացումը, ամենևին կարող են ակնհայտորեն սահմանված քաղաքականության եւ բացահայտ ինքնախաբեության շարունակում են «Հայաստանի արտաքին քաղաքականության համարտեղի» ինքնագործունեությունը:

Պատմությունը հա մեկ անգամ ապացուցել, որ ներգործությամբ ... իշխանության եկած ուժը հիմնականում անընդունակ է պետականության կառուցման գործում եւ առավել եւս անհաղթ է դառնալ այն քաղաքական ուժերին, որոնք իրենց իրավունքները ... կամ նախագահի անմիջական շրջապատի «քաղաքագետների» հրաժարականի պահանջը: Հեղափոխականների համատեղությունը պետք է փոխարինվի մասնագիտական բարձր ձեռնհասությամբ օժտված ազգային-պետական գործիչներով, որոնք եւ արդյունավետ ընթացք կտան պետականության կառուցման ծանր եւ պատասխանատու գործին:

Միայն դրանից հետո ուժերի գերլարում պահանջող աշխատանքով հնարավոր կլինի կանխել «թղթյա շերեփի» սինդրոմի ժառանգականությունն ու նոր բեղմնման կոնցեպցիան ապառնալիքը հայ ժողովրդի գլխին: Եւ մեր ժողովրդի քաղաքական ապագայի բնորոշման հարցում միշտ տեղին կլինի հիշել Մ. Բ. Արենցի իմաստալից խոսքերը. *«Ամեն բնորություն պատճառաբանված է, բայց այն պատճառաբանվում է բնորոշի անձով»:* ■

digitised by A.R.A.R.@

ռաւելութեան սատարելու անունին ներքեւ:

Դաշնակցութիւնը աւելի խոհեմ վարուած պիտի ըլլար, եթէ իր իշխանատենչ ընդդիմադրութիւնը չհասցնէր հոն, ուր վերադարձի ճամփաները կը փակուին այլեւս:

Իշխանութեան տիրանալու իր ձգտումին մէջ ան պէտք է նախատեսէր ժողովուրդին առջեւ իր ամբողջ մերկութեամբ կանգնելու պահը: Եւ այդ պահը իր դէմ կը գործէ անխուսափելի, որովհետեւ ժողովուրդը կը նայի իրականութեան, ոչ թէ շողոքորթող խօսքերու, սնամէջ խոստումներու, կամ անցեալ հմայքներու:

Իսկ իրականութիւնը այն էր, որ ՀՅԴ ժողովուրդին անախորժ ընկերվարական ծրագրով կուսակցութիւն մը կը մնար: Արցախի եւ Հայաստանի կը չարաշահուէին նեղ-կուսակցական նկատառումներով, ազգին նուաստով հանգանակուած գումարներ կը ծառայեցուէին տարբեր նպատակներու: Արցախեան պահանջատիրութիւնը կը վերածուէր հայ պետականութիւնը տապալելու քաղաքականութեան, եւ այլն:

Հայաստանի ռամկավար ազատական կուսակցութիւն

ՀՌԱԿ-ը չինիչ քննադատութեան, հանգիստ ուժի, կեդրոն-ի քաղաքական ուժն է, որ կը մերժէ փողոց տանիլ հարցեր, որոնց քննարկումը կը վերաբերի խորհրդարանի դահլիճին, ուր ՀՌԱԿ անհնադրական դեր մը կը կատարէ իր 14 երեսփոխաններով (ՀՀՇ-էն ետք մեծագոյն երեսփոխանական խմբակցութիւնը):

ՀՌԱԿ-ին խորթ են մենիշխանական, յեղափոխական, արկածախնդրային, կուսակցամոլական նկարագրային գիծերը:

Ան այսօր դէմ է Հայոց համազգային շարժման իշխանութիւնը չարաշահելու գործելակերպին, ինչպէս որ դէմ է Հայ յեղափոխական դաշնակցութեան անձն գնով իշխանութեան տիրանալու փորձագիծին:

Զգեցնելով հանգիտէ իշխանութեան, ՀՌԱԿ-ը կը գտնէ, թէ հայ քաղաքական բոլոր կուսակցութիւններու ներկայիս հիմնական խնդիրն է հայ պետականութեան հզօրացումը: Առանց այդ հզօրացումին անկարելի երազներ պիտի մնան Արցախի խնդրին լուծումը, Հայաստանի պաշտպանական համակարգին զօրացումը, ժողովուրդի կենսամակարդակին բարելաւումը, գաղթականներու տեղաւորումը, աղէտի գօտիին վերականգնումը եւ այլն:

Իսկ պետականութեան հզօրացումը իրագործելու [illegible] կը գտնէ [illegible] ժողովուրդի [illegible] բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններու համախմբուած պատասխանատուութեան առարկայ դարձնելու մէջ:

[illegible] այսօր իրական [illegible] կը պահանջէ [illegible] պարտականութիւն [illegible] եւ [illegible]:

[illegible] այսօր հրամայականը կը դարձնէ ազգային համաձայնութեան [illegible] մը [illegible] բոլոր [illegible] կուսակցութիւններու [illegible] պատասխանատուութիւնը [illegible] եւ բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններու նոր հայրենիքի կերտումին համար [illegible] դառնալու գրաւականը:

Եւ պատմական պահը այսօր ՀՌԱԿ-ը կը պարտաւորեցնէ իր շուրջ համախմբել ազատական բոլոր հոսանքները ու առողջ մտածողութեան տէր տարրերը [illegible] ծայրայեղութիւններու չափաւորող [illegible] կենսունակ [illegible] գործօնի:

Ժամանակն է վեր բարձրանալու փոխադարձ ամբաստանութիւններէն ու վէճերէն, ժողովրդականութիւնը փնտռելով ո՛չ թէ քննադատութեան կամ մրցումին մէջ, այլ՝ դրական գործին:

Նիւ Ջըրզի

Եկեղեցի եւ հասարակություն

Հայ եկեղեցին՝ ընդդեմ թշնամիների

Այն պատերազմների ժամանակ դեւոնդների ձեռքը սուր է դրել եւ առաջնորդել մեր ազգը «վասն հաւատոյ, վասն հայրենեաց»

ԱԲՐԱՀԱՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

Այսօր դժվար է համապարփակ քննություն տալ վերջին տարիների քաղաքական, մշակութային ու կրոնական բազմաթիվ ձեռքբերումներին ու կորուստներին. պատմությունն ու հետագա սերունդները կգնահատեն մեր ժամանակն ու մեր գործերը:

Սակայն պատմական նոր փուլ թեւակոխելիս անհրաժեշտ է կատարել պատմական անցյալի իրատես, անկողմնակալ վերլուծություն, տեսնել եւ ժողովրդին ցույց տալ ազգի գոյատեւման ինչպես պատմական, այնպես էլ մշակութային ու կրոնական հիմնահարցերը, օրինաչափությունները, գաղափարախոսական, կրոնական ու քաղաքական պայքարի որոշված ձեւերը, բվացյալ հաջողությունները ու բվացյալ անհաջողությունները:

Երբ խոսք է լինում հայ ժողովրդի հոգեւոր-կրոնական կյանքի մասին, նախ պետք է հիշել, որ պատմական այն բոլոր ժամանակաշրջաններում, երբ երկրում գոյություն են ունեցել բնական ու ոչ բնական աղետներ ու դժվարություններ, հայտնի ու բաց [illegible] թշնամիներ, երբ [illegible] թուլացել է եկեղեցու հեղինակությունը այլեւայլ պատճառներով, անմիջապես ի հայտ են եկել տարբեր աղանդներ ու հարանվանություններ նյութական ու մտավոր [illegible], փորձելով [illegible] պարտադրվածությամբ ու [illegible] են [illegible] փառքերությամբ պե Հայաստանում, թե հայկական գաղթօջախներում: Սակայն այս փորձերի բերած օգուտը միայն բվացյալ է եղել, որովհետեւ ժամանակի ընթացքում նրանց հետեւած հայ զավակները ձուլվել, դադարել են հայ լինելուց: Այսօր եւս Հայաստանում նույն դրությունն է. եկեղեցու անպատրաստ վիճակը, [illegible] ու հարանվանությունների [illegible], ժողովրդի երկմտումը: Այս բոլորին ավելանում է նաեւ [illegible] քրիստոնեության եւ եկեղեցու մեր ժողովրդի քաղաքական կյանքում [illegible] դեր կատարած լինելու [illegible]: Այդ ոննադատու[illegible] հիմնականում [illegible] մեր եկեղեցին [illegible] իր հավատացյալներին [illegible] է Ավետարանի «[illegible] խփում են, միւսն էլ [illegible]» եւ «Սիրիր քո թշնամուն» [illegible] գաղափարներով [illegible] են դարձել [illegible] ու ազատ[illegible] արել [illegible] ազգի [illegible] գաղափարների [illegible]: Թվում է, թե այդ հարցն կարելի է հետեւյալով [illegible] խոսելով Ավարայրի [illegible] ու Եղիշեի, մեր [illegible] հայտնի [illegible] Սարդարապատի [illegible] ու Գարեգին [illegible] այդ պատմական [illegible] կրոնական [illegible] մասին: Սակայն [illegible] չի բավարարում [illegible] ունեցողներին, [illegible] են, թե Վարդանանց [illegible] կրոնական [illegible] ուժերի [illegible] է [illegible] նույնիսկ քրիստոնեությունն ուրացած Վարդան Մամիկոնյանի, Սարդարապատը [illegible] Հայաստանի Հանրապետության ու համայն ժողովրդի կողմից, իսկ հոգեւորականների դերը այս հարցում դիտվում է որպես անձնական դրդրումներ, անձնական վերաբերմունք:

Չի բավարարում նաեւ այն բացատրությունը, թե քրիստոնեական գաղափարախոսությունը համամարդկային է, և կամ Հիսուսի վեճերից խոսքը վերաբերում է անհատական եւ ոչ թե ազգային, կրոնական ու քաղաքական փոխհարաբերություններին: Նման բացատրությունը դարձյալ վիճարկվում է. ասում են, թե [illegible] եկեղեցին այն դեպքում է արի դիմել, երբ բուն եկեղեցու գոյությունն է վտանգվել:

Նախ ասեմ, որ այս հարցին ամբողջական պատասխան տալու համար պետք է մեկնողական-բացատրական կերպով ներկայացնել Աստվածաշունչը եւ մեկ առ մեկ ուսումնասիրել Հայ եկեղեցու ժողովական որոշումները, եկեղեցու կանոնների տեսակետները եւ ապա նոր դրանք զուգորդել պատմական փաստերի հետ: Նման աշխատանք չէ, որ ուզում եմ ներկայացնել, այլ մի քանի սկզբունքայինով հերքել վերոհիշյալ թյուր կարծիքը:

Նախ, Հիսուսի Հիսուսի երկու խոսքերը. «Սուր բարձրացնողը սրով պիտի ընկնի» եւ «Վաճառիր ձեր շորերը եւ սուր գնեցեք» (ընդգծում իմն - Աբ. վրդ.):

Հայ եկեղեցու մեծագույն սրբերից ու աստվածաբաններից մեկը Գրիգոր Տաթեւացին, իր «Գիրք հարցմանց»-ում առանձին գլուխ է հատկացրել ոչ միայն թշնամուն դիմադրելու, այլ նրան հաղթելու եւ պարտված թշնամու երկրից ավար բերելու, այդ ավարը բաժանելու վերաբերյալ: Խոսելով զենքի եւ զորավարության մասին, նա գրում է, որ զենքը «վասն թշնամիս հալածելոյ» է եւ որ Աստված արդեն մի անգամ ձեռքով տվել այդ զենքը, որտեղից «յորժամ պիտոյանայ առնու եւ ի գործ ածէ, եւ յորժամ կամի ի գործ ածէ»: Իսկ թշնամիների դեմ [illegible] մարդասիրության [illegible] «ոչ է Սատանել մարդասպանն, զի հրամանաւ Աստուծոյ»: Սակայն այդ զենքը չպետք է [illegible] գոյության ու ամբողջության համար, որովհետեւ դա [illegible] է: Խոսելով պատերազ[illegible] ձեռնամուխ լինելու [illegible] ավարի [illegible] Տաթեւացին շեշտում է. «Գործ արդարութեան է [illegible]», [illegible] «արդարութեան համար է»: Այսպիսով, մեր եկեղեցու նշանավոր [illegible] Տաթեւացին հիմնավորում [illegible] շեշտում է, որ եկեղեցին երբեք թշնամու առջեւ խոնարհվելու [illegible] չի սերմանել մեր ժողովրդի հոգեբանության մեջ: Կարեւոր է նկատել, որ Տաթեւացին իր ասերեն արտահայտում է հայոց պատմության [illegible] մի ժամանակաշրջանում, երբ ողջ Հայաստանը հեծում էր մահմեդական բռնակալության ներքո:

Սակայն թերեւս ոմանք այս «տեսակետը» եւս դիտեն որպես անձնական վերաբերմունք: Առավել հիմնավոր պատասխանի համար հիշենք, որ մեր եկեղեցին իր վրա էր կրում դարեր շարունակ ոչ միայն հայ ժողովրդի հոգեւոր-կրոնական, կրթական ու մշակութային զարգացման, այլ նաեւ քաղաքական ճակատագրի պատասխանատվությունը:

Ինչպես պետականություն ունենալու, այնպես էլ օտար տիրապետությունների ժամանակ եկեղեցու ձեռքում էր գտնվում պետական իշխանությունը: Իսկ դա նշանակում է, որ եկեղեցին էր որոշում, թե որ արարքն է արդարացի, որը՝ անարդարացի կամ մեղք: Ուշքի կարեւոր է ծանոթանալ Մխիթար Գոշ մեծ վարդապետի կազմած եւ եկեղեցու կողմից դարեր շարունակ գործածված «Դատաստանագրքի» մեջ հետեւյալ կետերին: Նախ, առաջին իսկ տողերում Գոշ վարդապետը գրում է. «Յառաջ պատասխանի տացուք նոցա, որք բամբասեն զօրէնս Քրիստոսի, թէ դատաստան ոչ կայ ի նմա յանցի բազումք են, որ զօրէն զայրացողս (մի այլ տեսնում զանազանեցնելն), որպես թէ իրաւացի դատաստան ունին: Եւ որ զայս [illegible] գայթակղեալք են եւ զայլս գայթակղեցուցանեն ի պարզամտաց»: Քրիստոնեական կրոնը դատաստան ունի, շարունակում է հեղինակը, որովհետեւ առակի միջոցով Քրիստոս ասաց. «Տուր զհամար տնտեսութեան քո»: Գոշը գրում է, որ մեծագույն մեղքը Աստծուն հայհոյելն է: Երբ հայհոյողը այլ կրոնի մեկն է ու անարգի Հիսուսի անունը, հայոց կամ եկեղեցին, ապա բոլոր միջոցներով քրիստոնյաները պարտավոր են «չթէ ճարկով սպանել, եւ եթէ այլով օրինաւոր սպանանել, [illegible] է»: Իսկ թշնամուն սպանելը, պատերազմի ժամանակ մեղք չէ, որովհետեւ «հարկն մեր չհանդարտեցաւ ինչ զայն մեղս, քանզի ոչ մեղք կամօք այլ պահանջելով հեղեալ»: «Իսկ եթէ սպանանիցէ այլազգի զքրիստոնեայ կամս, սպանցի փոխանակ նորա»: «Իսկ եթէ այլազգին քրիստոնեայ սպանին [illegible], պետք է սպանել նրա փոխարեն»: Իսկ եթէ սպանողը քահանա է եղել սպանությունը, ապա պետք է մեծաւորներն պատժի ենթարկել նրան եւ տուգանել 365 դահեկան:

Մեր մյուս Մխիթար Մխիթարյանի (Գոշեցյան) կազմած եւ Կիլիկիայում գործածված դատաստանագրքում այս հարցին ավելի կարեւորություն է տրված: Նա գտնում է, որ երբ թշնամին հնազանդվում է, ապա պետք է սպանել միայն առաջնորդներին, վերցնել ավարը «եւ զամենն հնազանդութեամբ թողէ եւ չսպան սպանանելն»: Պատերազմի ժամանակ չպետք է ավերել ծառերն ու բերքերը կամ կտրել ջրերը ժամկետը, այլ անհրաժեշտ է դրանք զրավել եւ օգտագործել: Հաստատում եմ է, որ Գոշեցյանը օգտագործում է ոչ թե թշնամի, այլ թուրք եւ տերմինը: Երբ թուրքը քրիստոնյա է դառնում, ապա անդրադառնալով որ պետք է նրան ընդունել, սակայն եթե պատահական է եղել մյուսությունը, պետք է տարբեր պայմաններ ենթարկել եւ գանձել 3000 դահեկան:

Սակայն չպետք է կարծել, թե մեր եկեղեցին ընդվզել է քրիստոնեության խաղաղասիրական ու մարդասիրական գաղափարներից: Մեր կողմից բոլոր պատերազմները, ինչպես Գոշն է գրում, «պաշտպան ընդ այլազգիս հարկաւորապար», դրանք լինեն պաշտպանողական, թե նախահարձակ: Հարձակվելու դեպքում, «Եթէ զինուք պաշարեսցէ այլազգեաց, նմա ի խաղաղութիւն զնա կոչիցէ»: Երբ թշնամին կհնազանդվի, ապա պետք է սպանել առաջնորդներին ու պատերազմ հրահրողներին, որպես ավար վերցնել նրանց ունեցվածքը, իսկ տեղի բնակչությանը [illegible] հարկի տակ, «որ [illegible] սահմանեալ է»: Իսկ պատերազմում մարդ սպանած քրիստոնյան պարտավոր է նախ ապաշխարել, ապա նոր միայն եկեղեցի մտնել:

Այսպիսով, [illegible] վկայություններից [illegible] դառնում, որ Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին երբեք էլ թշնամիների հանդեպ խոնարհություն չի քարոզել: Երբ երբեմն նոր [illegible] զինվորականը հնազանդություն [illegible] եւ եկեղեցիներում [illegible] թշնամիների գծով զարկ տվել [illegible] մշակույթին, ապա դա երբեք չի կարող խափարել եկեղեցու ազգապահպան դերն ու նշանակությունը մեր ժողովրդի կյանքում: [illegible] դարեր [illegible] պահերին մեր եկեղեցին [illegible] կանգնել եւ իր զավակներին [illegible] առաջնորդել ազատագրական [illegible]: Նա դժվարություններին [illegible] պողպել է «[illegible] մեռոց զերեղ» [illegible] ժամանակ [illegible] սուր է դրել եւ առաջնորդել «վասն հաւատոյ [illegible]» ազատագրական [illegible] պատերազմների: Այս է պատճառը [illegible] շարունակ [illegible] շարքերից հնչում է [illegible] «Տէր, անսասան [illegible] քո խաղ հիմնեալ [illegible]».

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

Կարիք չունենք դրսից քրիստոնէություն սովորելու

[illegible] հեռուստատեսության [illegible] ծրագրով հեռարձակվող [illegible] եկեղեցական [illegible] Ավետարանական [illegible] փառքունություն, ինձ [illegible] զգացի գրել այս նամակը [illegible] Առաքելական եկեղեցու [illegible] սպասողներին [illegible] պաշտպան մնալու մեր [illegible] դավանանքին:

Դեռեւս [illegible] հայոց Արշակ թագավորի [illegible], Թադեոս եւ Բարթողիմեոս առաքյալների միջոցով [illegible] տարածվեց Հայաստանում [illegible] ունենք մեր սեփական [illegible] Առաքելական եկեղեցին [illegible], դավանանքով եւ [illegible] ժամանակներ [illegible] արտահայտված [illegible] ժողովրդի [illegible] դարերից [illegible] Հայաստանի [illegible] հաստատվելով [illegible] պալատում եւ [illegible] սկսեցին իրենց [illegible] վոր է հայ [illegible] պատմության [illegible] են նպաստող [illegible] լույսի համար [illegible] բարձր գին են վճարել [illegible] նը, մինչդեռ [illegible] դավանանքները կրճատված [illegible] սիրությունը [illegible] Հայ Առաքելական եկեղեցին [illegible] ժամանակներում [illegible] մեր լեզուն, դավանանքը եւ [illegible] Հայաստանը կարիք [illegible] քրիստոնեություն [illegible] դավանափոխումներ [illegible] ռավոր ազգերի [illegible] համար [illegible] սովորեցնել [illegible]:

Մի՛ հավատացեք [illegible] րին, որոնք սպասում [illegible] ներ սեփական, ամբողջ օրը հավատներ են կարդալիս, որոնցից ցնցեց հայ ազգը, երբ մենք միասնության կարիք ունենք:

ԱՐԱՄ ՉԻՆԱՐԵԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

«Ազգ» թերթի թղթակիցը հանդիպեց քրդական գաղտնի կազմակերպության ներկայացուցչի հետ

«Հայաստանի հարեւան երկիրը Քրդստանն է, ոչ թե Թուրքիան»,

ասում է PKK-ից Քամուրան Քուրդոն

Թուրքական լրատվական աղբյուրները հաճախ են կեղծ տեղեկություններ տարածում, թե իբր «PKK-ի զինվորները Հայաստանի, Ղարսի սահմաններից անցնելով թուրք զինվորների վրա հարձակվեցին» կամ «Ապոյի (Աբդուլլահ Օջալան) զինվորները Ղարաբաղում կռվում են հայերի կողքին»: Մյուս կողմից քրդերը թուրքական Քրդստանի մասին են խոսում, նույնիսկ քարտեզներ գծում, ուր մեր պատմական Հայաստանի, մեր այսօրվա Հայաստանի Հանրապետության որոշ շրջաններ ընդգրկվում են այդ Քրդստանում:

Հունիսի 9-ին Լաչինում տեղի ունեցավ քրդական ազատագրական շարժման եւ նախկին ԽՍՀՄ քրդական բոլոր հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների սահմանադիր ժողովը, որն ընդունեց քրդական պետականության վերականգնման մասին հռչակագիր: Մեզ հաջողվեց զրուցել PKK-ի հովանավորյալ Մոսկվայի «Քրդստանի ազգային ազատագրական ճակատ»-ի ԱՊՀ ներկայացուցիչ Քամուրան Քուրդոյին:

«Մենք ողջունում ենք Հայաստանի ազատ ու անկախ հանրապետության հռչակումը, սակայն տեսնում ենք նաեւ, թե դեռեւս լիիրավ անկախությունը չի իրագործվել: Մի նշանավոր ռուս-ռազմագետ, որի անունը դժբախտաբար լավ չեմ հիշում, կամ Սուվորովն էր, կամ էլ Կուտուզովը, ասել էր. «երբ գտնվում ես ճգնաժամում, որից ուզում ես դուրս գալ, հարկավոր է գլուխը սառույցի, իսկ ոտքերն էլ տաքության մեջ պահել», իսկ մեր տեսածով Հայաստանում ճիշտ հակառակն է կատարվում. ոտքերը սառույցի մեջ են, իսկ գլուխները՝ տաքության»:

Գալով հայ-թուրք հարաբերություններին, նա ասաց. *«Հայաստանը ճանաչում է գտնում միջազգային քաղաքական ասպարեզում, իսկ PKK-ն, որը հավատում է, թե մոտենում է նաեւ քրդերի ազատության օրը, գտնում է, որ Քրդստանն է Հայաստանի հարեւանը, ոչ թե Թուրքիան»: «Այսօր Քրդստանը բռնազավթված է տարբեր երկրների կողմից եւ բաժանված: Մինչեւ այսօր ոչ մի շարժում, բացի PKK-ից, չի մտածել իսկական եւ ամբողջական «միացյալ Քրդստանի» գաղափարի* մասին», շարունակեց նա:

> *«Մինչեւ եկող տարվա գարունը Թուրքիայի տարածքում պիտի ստեղծենք Քրդստանի խորհրդարան, որը տնօրինվելու է «Քրդստանի ազգային ազատագրական ճակատ» ERNK կազմակերպության կողմից»:*

Պատասխանելով մեր այն հարցին, թե ինչպես են համագործակցելու այլ երկրների քրդական կազմակերպությունների հետ, նա ասաց. *«PKK-ն իր հիմնադրման առաջին իսկ օրից նպատակ է դրել ստեղծել միացյալ Քրդստան, ազատագրելով տարբեր երկրներում քրդական հողերը, չնայած հարեւան երկրների մեր որոշ հայրենակիցներ բավարարվում են սոսկ քրդական ինքնավարությամբ: Ի նկատի ունեմ հատկապես Իրաքի ինքնավար մարզով բավարարվող մեր հայրենակիցներին: Իրաքում մենք հատկապես կապեր ունենք եւ մանավանդ զորակցում ենք «Պարտին ազադյա Քուրդիսան» կուսակցության հետ: Ուզում ենք հայտարարել, թե կամ մինչեւ այս տարվա վերջը, կամ մինչեւ եկող տարվա գարունը Թուրքիայի տարածքում պիտի ստեղծենք Քրդստանի խորհրդարան, որը տնօրինվելու է «Քրդստանի ազգային ազատագրական ճակատ» ERNK կազմակերպության կողմից»:*

«Մենք պահանջում ենք եւ երբեք պայման դնում», ասաց նա եւ շարունակեց. *առաջինը. այսօր միջազգային քաղաքական ասպարեզում Քրդստանը ճանաչվել է որպես «զավթված» տարածք* (նա չնշեց, թե հատկապես միջազգային որ կազմակերպությունները): *Դրա համար թուրքական բանակի զինվորները անհապաղ պետք է հետ քաշվեն Քրդստանի քաղաքներից, նահանգներից եւ շրջաններից: Երկրորդ. Քրդստանում այսօր բնակվող քրդերը, հայերը, թուրքերը եւ այլ ազգերը պետք է մասնակցեն հանրաքվեին: Ասեմ, որ այսօրվա թուրքական Քրդստանի տարածքից դուրս ապրող քրդերը եւ այլ ազգերի ներկայացուցիչները, այսինքն, Ստամբուլի կամ Անկարայի քրդերը, հայերը եւ այլն, չպիտի կարողանան մասնակցել այս հանրաքվեին: Երրորդ. հանրաքվեից հետո կայանալիք ընտրություններում բոլոր քրդական քաղաքական կուսակցությունները եւ կազմակերպությունները հավասար իրավունքներով եւ ժողովրդավարական սկզբունքներով միշտ ներկայացնեն իրենց թեկնածուներին»:*

Երբ մեր քուրդ զրուցակիցն արտահայտվեց «թուրք զինվորներին Քրդստանի քաղաքներից դուրս բերելու» պայմանի մասին, ինքնըստինքյան հարց առաջացավ, թե թուրք զինվորները ո՞ր քաղաքներից են հետ քաշվելու: Քամուրան Քուրդոն չափազանց զգույշ վերաբերվելով այս հարցին, ասաց, թե իրենք բացարձակապես չեն ցանկանում այժմ հայ-քրդական ազգամիջյան անհամաձայնություն հարուցել, դրա համար նման հարցերը թողնում են ապագային, որտեղ ներկա Թուրքիայի տարածքում հիմնվելիք «Քրդստանի խորհրդարանը» եւ Հայաստանի Հանրապետության խորհրդարանն իրար մեջ լուծեն այս հարցերը: Չբավարարվելով այս պատասխաններով, դարձյալ հարց տվեցինք, թե կոնկրետ ո՞ր քաղաքներից, նա ասաց. *«PKK-ն իր ցույցերով, գործադուլներով եւ ռազմական գործողություններով հստակորեն ցույց է տվել, թե խոսքը որ քաղաքների մասին է»:*

Մեր այն հարցին, թե PKK-ն գիտե՞, որ Հայաստանում պաշտոնապես լայն տեղ է տրվել քրդերի լեզվին, մշակույթին, կրթությանը, նա պատասխանեց. *«Մենք դա գիտենք եւ [illegible] գործողությունների համար ողջունում ենք հայ ժողովրդին: Մենք դա միշտ նկատի կունենանք, սակայն քուրդ ժողովրդի իրավունքների պաշտպանության հարցում չենք կարող ի վնաս մեր ժողովրդի զիջումների գնալ»:*

Այն հարցին, թե PKK-ն ինչ հենարան ունի միջազգային ասպարեզում, Քամուրանը պատասխանեց. *«Մենք առանձնապես հատուկ կապեր հաստատելու ձգտում չունենք: Մենք գիտակցում ենք, թե Գերմանիան կամ Ամերիկան մեր ժողովրդի իսկապես բարի կամեցողներ չեն կարող լինել: Որոշ կապեր ունենք տարբեր երկրների ընդդիմադիր ուժերի, քաղաքական կուսակցությունների հետ: Ծոցի պատերազմում քրդերի ողբերգությունն այդ երկրների քաղաքականության համար դարձավ խաղաթուղթ: Այս ուժերը մեր ժողովրդին մարդասիրական գծով շոկոլադներ եւ պահածոներ են ուղարկում: Մեր ժողովուրդը շնորհակալ է, իհարկե, սակայն մենք արանցով չենք խաբվի: Մեր ժողովուրդը շոկոլադի եւ պահածոների համար չէ, որ այսքան տարի պայքարում է եւ զոհեր տալիս»:*

Իրաքի նորաստեղծ խորհրդարանի եւ նույնիսկ Թուրքիայի հետ որոշ չափով լեզու գտնող քրդական առաջնորդներից Թալաբանիի եւ Բարզանիի մասին ERNK-ի ԱՊՀ ներկայացուցիչն ասաց, թե *«Ժամանակին շփումներ եղել են, սակայն նրանք միշտ գնացել են թշնամու հետեւից: Մենք մաքսիմալիստ ենք, նրանք՝ մինիմալիստ»:*

Խոսելով Լաչինի քրդական հանրապետության մասին, նա ասաց, թե *«PKK-ն մինչեւ այսօր որեւէ գնահատական չի տվել Լաչինի նորաստեղծ քրդական հանրապետությանը, սակայն PKK-ի քաղաքական համակիր քրդական «Ռեյաք», «Ձենի Ուլյե», «Օզգյուր Գյունդեմ» թերթերում հաճախակիորեն ողջունվել է դա»:*

Պատրաստեց ՌԱՖՖԻ ՀԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍԸ

Ջ. Բեյքերն անցնելու է նոր պաշտոնի

«Ռոյթր» լրատվական գործակալության չորեքշաբթի հաղորդած տեղեկությունների համաձայն, Ա. Նահանգների պետքարտուղարը կարող է Միջին Արեւելքից վերադառնալուց հետո կոչվել նոր պաշտոնի՝ լայն իրավասություններով գլխավորել նախագահ Բուշի ընտրարշավը: Բուշի անմիջական շրջապատում ներկայիս քննարկվում է նաեւ փոխնախագահ Քուեյլին փոխարինելու հարցը: Հարցախույզների արդյունքում Քուեյլը ժողովրդականություն չի վայելում, եւ այժմ նրա անմիջական դաշնակիցներն անգամ նպատակահարմար են գտնում նրա հեռացումը: Նրա պաշտոնում առաջարկվում է պաշտպանության նախարար Չեյնիի անունը: ■

Բուշը պաշտպանում է փոխնախագահին

Նախագահը փորձեց կարճ կապել շրջող լուրերն այն մասին, թե փոխնախագահ Դեն Քուեյլը կարող է չներգրավվել նախագահական առաջիկա ընտրություններում հանրապետական կուսակցության թիմում: Ավագ պաշտոնյաների հետ հանդիպման ընթացքում, հուլիսի 22-ին, նա «անհեթեթ» որակեց այդ լուրերը: ■

9,2 միլիոն դոլլար վթարի զոհի համար

Բրուքլինի (Նյու Յորք) դատարանը 9,2 միլիոն դոլլարի հատուցում պահանջեց մի ընտանիքի համար, որի հարազատը զոհվել էր 1988 թ. Շոտլանդիայի վրա պայթած Պան Ամ 103 թռիչքի օդանավում, Լոքերբիում: ■

Ամերիկահայ բժիշկն արդարացվում է

Միչիգանի դատարանն անպարտ հռչակեց ամերիկահայ պաշտոնաթող պաթոլոգիստ Ջեկ Գեւորգյանին, որը մեղադրվում էր անբուժելի հիվանդություններով տառապող հիվանդներին ինքնասպան լինելու գործում բժշկական օգնություն ցույց տալու համար: Դատարանը հայտարարեց, թե նահանգային օրենքը որեւէ բան չի նախատեսում ինքնասպանությանն օգնելու համար: Դատախազն իր հերթին խոստացավ դատական նոր գործ հարուցել: Ամերիկահայ բժիշկը հեղինակ է բժշկական մի գյուտի, որը դյուրացնում է անբուժելի հիվանդների ինքնասպանությունը: ■

Թուրք լրագրող Մեհմեդ Ալի Բիրանդը խորհուրդներ է տալիս Էլչիբեյին

Աբուլֆազ Էլչիբեյը Ստամբուլում հրաժարվել էր նախագահ Տեր-Պետրոսյանի հետ ձեռքսեղմումից: Նրա այս արարքն անշուշտ չէր կարող արժանանալ թուրք քաղաքական գործիչների հավանությանը, քանի որ դա պետության ղեկավարին արժանի արարք չէր: Թուրքիայի քաղաքական շրջանակների հավանությանն ըստ երեւույթին չեն արժանանում նրա անպատասխանատու հայտարարությունները՝ կապված Իրանի հետ, նաեւ մի շարք ելույթները, որոնցում նա Թուրքիայից ակտիվ միջամտություն է պահանջում, ինչպես Ղարաբաղյան հակամարտության հարցում, այնպես էլ Ադրբեջանի անկախ պետականության ձեւավորման գործում, հաճախ անզգուշություն է ցուցաբերում, խոսելով ղարաբաղյան կռիվներին թուրքական բանակի սպաների մասնակցության, Ադրբեջանին զենք մատակարարելու մասին:

Էլչիբեյի անպատասխանատու ելույթները Թուրքիայի կառավարող շրջաններում թեեւ նրա անփորձության հետեւանքն են համարվում, բայց եւ այնպես դրանք առաջացնում են Անկարայի անդրկովկասյան քաղաքականությունը վտանգելու որոշակի մտավախություն: Էլչիբեյը, որպես քաղաքական գործիչ, գուցե անփորձ է, սակայն այստեղ առկա է՝ մեկ այլ հանգամանք: Դա Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի ակտիվ միջամտությունն է, որ էլ ավելի անկանխատեսելի է դարձնում Ղարաբաղյան հարցի լուծումը: Հետեւաբար, Թուրքիային կոնֆլիկտի մեջ ներքաշելով, Էլչիբեյը միտում ունի Թուրքիայի օգնությամբ հակամարտության անցանկալի հետեւանքներն Ադրբեջանի համար նվազագույնի հասցնել: Այլ կերպ ասած, ԱՄՆ-ի կամ Ռուսաստանի ոչ բարենպաստ դիրքորոշման պայմաններում ապավինել Թուրքիայի անմիջական աջակցությանը: Համենայն դեպս, Մեհմեդ Ալի Բիրանդը, հանդես գալով «Սաբահ» թերթում, մի քանի խորհուրդներ է տալիս Էլչիբեյին: Կարծում ենք, Բիրանդի խորհուրդներն օգտակար կլինեն բոլոր նրանց, ովքեր նոր են մուտք գործում քաղաքականության միջազգային ասպարեզ:

Հ. Ձ.

«Սաբահ», Ստամբուլ - Ադրբեջանի նախագահին նոր չեմ ճանաչում: Ազգային ճակատի առաջնորդներից էր: Համարձակորեն հանդես էր գալիս համայնավարների դեմ եւ պատասխանատվության էր կանչում նրանց: Կարողանում էր իր ետեւից տանել ժողովրդին: Թուրքերեն խոսելու, Աթաթուրքի դիմանկարների առաջ ելույթներ ունենալու հանգամանքը նրան դարձրել էր թուրքական հասարակության սիրելին: Էլչիբեյը, բառիս բուն իմաստով, ժողովրդավար է: Սրտանց հավատում է, որ միջազգային հանրության մեջ արժանավայել տեղ գրավելու համար Ադրբեջանը պարտավոր է հարգել մնալ աշխարհիկության սկզբունքներին եւ հետեւել Աթաթուրքի առաջադրած մոդելին: Նա այս ամենն անում էր ոչ թե իրադրության պահանջով կամ ձեւականության համար, այլ անկեղծ էր արտահայտում, քանի որ համոզված էր դրանցում: Օտարերկրյա ղեկավարների մեջ հազվագյուտներից է, որ լավ գիտի Թուրքիայի պատմությունն ու Աթաթուրքին:

Մյուս կողմից, Էլչիբեյն այն քաղաքական գործիչը չէ, ինչ մենք ենք պատկերացնում: Թեեւ ընդունել է թուրքական մոդելը, սակայն Թուրքիայի հրահանգները տառ առ տառ կատարող առաջնորդի տպավորություն ստեղծելուց պարտավոր է ամեն կերպ խուսափել: Առաջ բացեիբաց արտահայտում էր իր կարծիքը: Նույնն է անում նաեւ այսօր: Մինչդեռ, նա արդեն ոչ թե ժողճակատի առաջնորդ է, այլ Ադրբեջանի նախագահ: Նրա խոսքերն արդեն բոլորովին այլ հետեւանքներ ունեն եւ պարտավորեցնող են, մանավանդ որ դրանց հետեւանքները Ադրբեջանով չեն սահմանափակվում, անդրադառնում են ինչպես շրջանում ստեղծված հավասարակշռությունների, այնպես էլ Թուրքիայի վրա: Այլ կերպ ասած, Էլչիբեյի պատասխանատվությունը չափազանց մեծացել է: Դրանով հանդերձ, նա այսօր եւս իր մտադրությունների մասին բացեիբաց արտահայտվում է այնպես, ինչպես դա անում էր ժողճակատի առաջնորդի դերում: Նա չի բավարարվում եւ հաճախ կրկնում է Իրանի 12 միլիոն ադրբեջանցիների հետ միավորվելու եւ Մեծ Ադրբեջան կերտելու գաղափարը: Արդյոք չի՞ մտածում, թե դա ինչ ազդեցություն կգործի Իրանի վրա: Կարողանո՞ւմ է ճիշտ հաշվարկներ անել հնարավոր հետեւանքների մասին: Նրա մոտեցումը Իրանին այնպիսի մտահոգություն կպատճառի, ինչպիսին մեզ են պատճառում հայերի անուղղակի հողային պահանջները: Միեւնույն քաղաքական հաշվարկները, որ մենք ենք անում, ելնելով հայերի պահանջներից, անելու է Իրանը: Ավելին, գործը դրանով չի սահմանափակվելու:

Կան ազգային գաղափարներ, որոնց մասին առաջնորդները բացահայտորեն արտահայտվելու իրավունք չունեն: Դրանք հատկապես եթե պլան են մղվում, երբ երկրի ներսում վերջնականապես քաղաքական կայունությունը ձեռք չի բերվել, եւ արտաքին գործոնների ներգործությունը շրջանում շարունակում է պահպանվել: Էլչիբեյը նոր է մուտք գործում միջազգային ասպարեզ: Հուսանք, որ այս նրբությունները կյուրացնի կարճ ժամանակահատվածում: Հակառակ դեպքում, նա շատերի, այդ թվում Թուրքիայի գլխին փորձանք կբերի: Կարեւոր մեկ այլ հանգամանք եւս. հաճախ են խոսում Ադրբեջանի ազգային բանակի կազմավորման գործում թուրք մասնագետների մասնակցության, Ղարաբաղում թուրք զինվորների առկայության վերաբերյալ Էլչիբեյի վկայությունների մասին: Ինքը գուցե այդ մասին բացահայտ չի արտահայտվել եւ չի բացառվում, որ այս ամենը վերագրում են նրան, սակայն անգլիական մամուլում արձագանքներն առկա են: Օրինակ, «Դեյլի Տելեգրաֆ»-ն ազերիների վերջին ռազմական հաջողությունները Ղարաբաղում բացատրեց թուրքական բանակի 150 սպաների աջակցությամբ: Այլ կերպ ասած, ստեղծվում է այն տպավորությունը, թե մահմեդական թուրքերը քրիստոնյա հայերի հետ պատերազմի մեջ են մտնում:

Եթե այդպիսի կարեւոր փոփոխության անհրաժեշտություն լինի քաղաքականության մեջ, ապա դա Անկարան կորոշի: Հակառակ դեպքում, ավելորդ ելույթների ու միանգամայն վնասակար մեկնաբանությունների շարունակաբար հրապարակվելու դեպքում հնարավոր է, որ Թուրքիան հայտնվի իր համար բոլորովին անցանկալի ծառայության մեջ:

Թուրքիայի աջակցությունն ազերի եղբայրներին ավելի քան բնական է: Սակայն դա իր ձեւն ու մեթոդներն ունի: Կան բաներ, որ առանց խոսելու են արվում: Էլչիբեյն Ադրբեջանում անշուշտ արժանի է նախագահի պաշտոնին: Ցանկանք, որ հնարավորին չափ շուտ հաղթահարի անցման շրջանի բարդությունները եւ միջազգային ասպարեզում գրավի իր արժանի տեղը: ■

«Թուրքերը գործի վրա»

Այս վերնագրի տակ Newsweek շաբաթաթերթը հաստատում է թուրքական «Ջումհուրիյեթ» եւ բրիտանական «Դեյլի Տելեգրաֆ» թերթերի հաղորդած եւ «Ազգ»-ի նախանցյալ համարում հրապարակված այն լուրը, թե Ադրբեջանի ազգային բանակում ծառայում են 150 թուրք սպաներ: Շաբաթաթերթն իր հուլիսի 20-ի համարում գրում է, թե Թուրքիան որոշ ժամանակից ի վեր զինվորապես օգնում է Ադրբեջանին: *«Թեեւ Թուրքիան պաշտոնապես չեզոքություն է պահպանում այդ կոնֆլիկտում,* գրում է թերթը, *սակայն թուրքական բանակի պաշտոնաթող սպաներ եւ երիտասարդ, լավ մարզված թուրք կոմանդոներ ներկայումս ծառայում են ադրբեջանական բանակում»: «Թուրքական զինվորական խորհրդատուները շատ օգտակար են եղել,* շարունակում է թերթը, *ադրբեջանական բանակը վերակազմակերպելու գործում, աշխարհազորային բազմաթիվ խմբերին միավորելով մի ուժի մեջ, որը շրջանում վերագրավել է ռազմավարական նշանակության դիրքերի մեծ մասը: Իսկ Թուրքիայում ընտրյալ ադրբեջանցի զինվորներ ներկայումս կոմանդոյական մարզումներ են անցկացնում»:* Խոսելով տվյալ հարցի նկատմամբ Թուրքիայի դիրքորոշման մասին, ամերիկյան թերթը գրում է. *«Վերջերս Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին խորհուրդ տվեց հայկական ուժերը հեռացնել Լեռնային Ղարաբաղից եւ հրադադար ձեռնարկել: Այլապես, զգուշացրել է Դեմիրելը, բռնությունները կշարունակվեն եւ բազմաթիվ մարդիկ կզոհվեն: Թուրքիայի օգնությամբ,* եզրակացնում է թերթն իր կողմից, *Ադրբեջանն այժմ ունի պետք եղած միջոցներն այդ մարգարեությունն իրականացնելու համար»:* ■

digitised by A.R.A.R.@

Նախկին ԽՍՀՄ-ի հետազոտման ինստիտուտը եւ «Ազատություն» ռադիոկայանը հեռուստալրագրող ԼԵՈՆԻԴ ՊԱՐՖՅՈՆՈՎԻՆ պատվիրել են հետեւյալ թեմայով աշխատանք. «ԱՊՀ նախագահները. կերպար արարելու փորձեր»:

– Լեոնիդ, դուք քաղաքական գործչի կերպարի մասնագե՞տ եք:

– Իհարկե ոչ: Պարզապես ես հաղորդումներ եմ պատրաստել Նուրսուլթան Նազարբաեւի, Անատոլի Գորբունովի, Ալեքսանդր Ռուցկոյի, օտարերկրյա ղեկավարներից Մարգրետ Թետչերի եւ Ժելյու Ժելեւի մասին: Գերմանացի գործընկերները այդ հաղորդումները դիտելուց հետո ինձ հրավիրեցին վերապատրաստման: Երեք շաբաթում պետք է մի աշխատանք գրեմ «Նախագահները իմ կյանքում» վերնագրով:

– Նախկին թշնամու համար օգնության ձեռնա՞րկ:

– Ոչ թե ձեռնարկ, այլ վերլուծության փորձ, որը մեզանում ոչ ոքի չի հետաքրքրում: Չկա մեր քաղաքական գործիչների՝ էկրանին երեւալու որեւէ սկզբունք: Նրանց պաշտոնական ելույթները, ձգձգվող հեռուստազրույցներն անչափ ձանձրալի են: Ոչ մեկ լրջորեն չի մտահոգվում իր «եթերային» կերպարով, ոչ մեկ չի պատկերացնում, թե բնակչությունն ինչպե՞ս է ընկալում... Երկու եւ կես տարի առաջ մեր հեռուստառադիոպետկոմի մի թռուցկաժողովի ժամանակ ես ասացի՝ նա, ով որոշում է պարոն եւ տիկին Գորբաչովներին եթերում ցույց տալու կերպը, ոչինչ չի հասկանում ընկալման հոգեբանությունից (նախորդ օրը Ռիժկովը ելույթ էր ունեցել հացամթերքների գների մոտալուտ բարձրացման վերաբերյալ, եւ ողջ ազգաբնակչությունը զբաղված էր վերմիշել գնելով: Իսկ Միխայիլ Սերգեեւիչը ԱՄՆ-ում էր եւ «Ժամանակ» ծրագրով ցույց տվեցին, թե ինչպես է Ռաիսա Մաքսիմովնան այցելում Սան-Ֆրանցիսկոյում գտնվող «Ռաիսա Գորբաչովայի բարեկամների ակումբը»): Երբ երկիրը կանգնած է մակարոնի հերթերում, այդ հերթերից յուրաքանչյուրը Ռ. Գորբաչովայի թշնամիների մի հավաքատեղի է դառնում: Ես «Ժամանակ» ծրագրի այդ թողարկումը դիտեցի մերձմոսկովյան հանգստյան տներից մեկում: Դահլիճում մոտ 20 հոգի կար: Եւ ես առաջարկեցի հեռուստառադիոպետկոմի կոլեգիայի անդամներին (որովհետեւ նրանք բոլորը տղամարդ են) գուշակել, թե խմբովին ինչ բառ էր արտասանվել այդ հանգստյան տան դահլիճում: Սակայն այդ ժամանակից ի վեր դրությունն ամենեւին չի փոխվել:

– Հեռուստատեսությունը կարող է բարձրացնել քաղաքական գործչի հեղինակությունը (ինչպես դա եղավ Ռուցկոյի մասին ձեր հաղորդումից հետո), կարող է եւ ցույց տալ, որ թագավորը մերկ է:

– Հեռուստատեսությունը ներկայիս հասարակական-քաղաքական կյանքի բաղկացուցիչ մասն է: Երբ Նազարբաեւի առաջարկով նրա հետ մեկնել էի Թուրքիա՝ հաղորդում պատրաստելու ասիական երկրներում բարեփոխումների մասին, նա ասաց. «Նկարահանեք այնպես, ինչպես դուք դա սովորաբար անում եք: Այլապես մենք ամենքս այնքան բարդույթներ ունենք»: Ես ապշել էի: Ուրեմն նա իսկապես քաղաքական գործիչ է, քանի որ մտահոգվում է իր կերպարով, գիտակցում է, թե ինչպես է իրեն վնասում այն, որ բոլոր քայլերը, այցելությունները հեռուստաէկրանին տրվում են անկյանք հաշվետվությունների ձեւով: Ով սա չի գիտակցում, քաղաքական գործիչ չէ:

– Նազարբաեւը միա՞կն է, որ անձամբ հրավիրել է ձեզ:

– Այո, թեեւ համոզված եմ, որ մեր պետական գործիչներից շատերը վաղուց պատրաստ են նկարահանվել ոչ պաշտոնական պայմաններում, այլ ասենք տանը, ընտանիքի անդամներով: Դրան պատրաստ չէ գործող ապարատը, որն էլ հաճախ ստեղծում է պետական գործիչների անհասանելիության երեւույթ: Մամուլի ծառայությունների մեծ մասը զբաղված է իրենց պետերին լրագրողներից թաքցնելով: Սարսափելի ստորացուցիչ է, երբ երեսիդ նայելով ասում են՝ ամիսներ շարունակ ասում, թե պետը տեղում չէ: Ես այնպիսի տպավորություն եմ ստացել, թե որոշ հանրապետություններում ընդհանրապես նախագահներ չկան:

– Իսկ Ռուցկոյին նո՞ւյնպես դժվար էր հանդիպել:

– Մայրն օգնեց: Մենք մեկնեցինք Կուրսկի շրջան եւ նկարահանեցինք Ռուցկոյի մորը: Նա շատ էր մտահոգվում մեզ համար եւ չափազանց զարմանում էր, որ մարդկանց թույլ չեն տալիս աշխատել: Երբ վերջապես ընկա Ռուցկոյի մոտ, նա ասաց. «Ինձ մայրս զանգահարեց»: Իսկ դռնապանները, որոնց հետ ես ամսից ավելի բանակցություններ էի վարում, պարզվեց, ընդհանրապես ոչինչ չէին ասել Ռուցկոյին: Ինձ թվում է, մամուլի ծառայությունները թերանում են իրենց պարտականությունները կատարելիս: Չէ՞ որ մեր ղեկավարների հայտարարություններից անկարելի է մեջբերումներ կատարել՝ այնտեղ չկա ոչ մի հետաքրքիր ձեւակերպում: Բոլոր բառերը, արտահայտությունները, որ վերակառուցման տարիներին անցել են ժողովրդին, անվանական արժեք ստացել, պատահական, ինքնակամ բացականչություններ են. «Բորի՛ս, դու ճիշտ չես», «Սարսափելի ցանկանում եմ աշխատել», «Գործընթացը սկսվել է»... Իսկ քաղաքակիրթ երկրներում դրանով զբաղվում են մամուլի ծառայությունները: Մեր նախագահները խփել են բոլոր ռեկորդները անճոռնի հարցազրույցների ու հայտարարությունների գծով: Դժվար նրանց ճիշտ չեն հասկացել, դժվար եթե թվով ինչ-որ մեկը ներողություն է խնդրում, արդարանում: Իսկ նախագահներից մեկի ապարատի ղեկավարը հաղորդում պատրաստելու իմ առաջարկին պատասխանեց. «Մենք կարծում ենք, որ կերպարի բացակայությունը նույնպես կերպար է»: Միայն Գորբունովի հետ ամեն ինչ շատ հեշտ ստացվեց:

– Ի՞նչ եք կարծում, Գորբունովը չափեց-ձեւե՞ց, թե ինքն ինչպես պիտի երեւա էկրանին, ինչ հագուստով: Չէ՞ որ դա նույնպես կերպարի կարեւոր բաղկացուցիչ մասն է: Հիշում եմ, Գորբաչովի հայտնվելը էկրանին ջեմպերով (սովորական կոստյումի փոխարեն) նրա նկատմամբ անսպասելի ջերմ զգացում առաջացրեց:

– Այո, դա 1990-ի հուլիսին էր, Արխիզում Գորբաչովն առաջին անգամ երեւաց ջեմպերով, որովհետեւ Հելմուտ Քոլը նրա կողքին նույնպես ջեմպերով էր: Եւ սիրո վերջին խանդավառումն էլ նրա նկատմամբ դարձյալ կապված էր հագուստի հետ. երբ վերադառնում էր Փարոսից, տնային մի բաճկոնակով: Անատոլի Գորբունովին նկարահանեցինք ամառանոցում: Նա կանաչ սվիտեր էր հագել, իրեն տանտիրոջ պես էր պահում, ոչ թե ղեկավարի, որի մոտ խնդրանքով են եկել: Քաղաքական գործիչների հետ հեռուստատեսային շփման կաղապարն այսպիսին է. խնդրանքով եկել է հարցերի կապակցությամբ. «Ես ձեզ հարցեր էի ուղարկել, խնդրում եմ...», եւ «պարոնը» պարտաճանաչ պատասխանում է:

– Որոշ ռեժիսորներ, գրախոսելով ձեր հաղորդումները, կշտամբում են սեփական դիրքորոշման բացակայության համար:

– Ես բարձրագույն գովասանք եմ համարում, երբ ինձ հարցնում են. «Իսկ դուք ինքներդ ինչպե՞ս եք վերաբերվում Ռուցկոյին»: Դա նշանակում է, որ 40 րոպեի ընթացքում ես ավելորդ ոչինչ չեմ ասել: Ինձ կշտամբում են՝ Գորբունովի հետ չեմ վիճել, Ռուցկոյին չեմ առարկել: Հավանաբար ենթադրում են, թե գոյություն ունի Ռուցկոյի տեսակետ ու մեկ այլ՝ ճշմարիտ տեսակետ: Ծրագիրը կոչվում է «Դիմանկար խորքում», եւ դա հերոսի դիմանկարն է, ոչ թե իմ: Ո՞ւմ են հետաքրքրում իմ հայացքները: Ինչպես մի փոքր չափազանցված, բայց դիպուկ բնորոշել է «Ասոշիէյթըդ Պրեսի» թղթակից Ալան Կուպերմանը. «Լրագրողը Ֆեմիդա չէ, այլ նրա կշեռքը բարձողը»:

Ըստ «[illegible] գազետա» թերթի, 11. 07. 92

ԽՈՀԱԿԱՆ ՀԱՄԵՄՈՒՆՔՆԵՐ

◆ Բռունցք էին բարձրացնում Թատերական հրապարակում, բայց ոչ մեկը չգիտեր, թե ինչ կա մյուսի բռունցքի մեջ:

◆ Մի շաբաթ լռությամբ պետք է հարգել շատախոս ննջեցյալների հիշատակը:

◆ Մարդ կա սկզբունքային է, մարդ էլ կա՝ սպունգային:

◆ Շների իրիկնային զբոսավայրում. «Ասա, որն է քո շունը, կասեմ, ով ես դու»:

◆ *ՊԱԿ-ային ամնիստիա.*- Բնակչությունը ցնծության մեջ է. միայն ինքը չէ, որ ծառայում է ՊԱԿ-ին:

◆ Ստրուկների շրջանում ապրելը մեծագույն տանջանքն է իսկապես ազատ մարդու համար:

◆ Երբ մի կին քեզ շատ է դուր գալիս, բայց ոչ փոխադարձաբար, նկատի առ, կա մեկ ուրիշ տղամարդ, որն ուզում է ամեն կերպ ազատվել նրանից, եւ դա քեզ կփրկի ավելորդ տանջանքներից:

Խոհարարական գիտությունների թեկնածու՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

Նոր գրքեր. Առաջարկում է «Հայաստան» հրատարակչությունը

Այսօր, հիրավի, ծանր է գրահրատարակիչների գործը: Օրեցօր սաստկացող տնտեսական ճգնաժամը, էներգավառելիքային միջոցների սակավությունը, գների շարունակական աճն իրենց զորավոր կնիքն են դրոշմում մշակույթի ճակատին: Չափազանց դժվարին վիճակում են հայտնվել պետական հրատարակչությունները, որոնք շարունակում են «հերոսաբար» պայքարել վերահաս «մշակութային աղետի» դեմ: Այդուհանդերձ, գրքեր դեռեւս տպագրվում են: Ահա դրանցից մի քանիսը, որ վերջերս լույս է տեսցրել «Հայաստան» հրատարակչությունը: Գրավաճառները, կազմակերպությունները եւ անգամ անհատները դրանք կարող են ձեռք բերել հրատարակչությունից (հասցեն՝ Երեւան, Իսահակյան 28) եւ թիվ 4 գրախանութից (հասցեն՝ Երեւան, Կիեւյան 17): Գները պայմանագրային են:

Հենրիկ Խաչատրյան. ԱՄՆ-ի սահմանադրությունը

Աշխատությունը նվիրված է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների սահմանադրության ուսումնասիրությանը: Հավելվածը ներկայացնում է սահմանադրության տեքստը:

Անկախության ուղին ընտրած Հայաստանի գերագույն, քաղաքային, շրջանային, գյուղական խորհուրդների պատգամավորներին ոչ միայն չի խանգարի այս գրքույկը, այլեւ չափազանց կօգնի իրենց աշխատանքում: Եւ առհասարակ, ո՞վ գիտե, գուցե վաղը դուք կամ ձեր երեխաները աշխատեք օրենքներ կերտող եւ գործող մարմիններում:

Երբ գնեք այսօր, վաղը այն փնտրելու կարիք չեք ունենա: Սա հայերեն առաջին հրատարակությունն է, գուցե եւ վերջինը: 140 էջ:

Աշոտ Ներսիսյան. Գեւորգ Չաուշի սպանության առեղծվածը

Պատմության մեջ կան առեղծվածներ, որոնց լուսաբանումը պահանջում է խոր ուսումնասիրություն: Այս փոքրիկ գրքույկն էլ նվիրված է նման առեղծվածներից մեկին՝ հայ ազգային հերոս Գեւորգ Չաուշի սպանության հարցին: Գոյություն ունեցող վարկածներից մեկի համաձայն, Գեւորգ Չաուշի մահվան մեղքը բարդվում է Հայ հեղափոխական դաշնակցության խոշոր ներկայացուցիչներից Ռուբենի վրա՝ օգտագործելով հեղափոխականի եւ ֆիդայու միջեւ պայքարի մեթոդների հարցի շուրջ տարաձայնությունը: Աշոտ Ներսիսյանը ներկայացնում է այս վարկածի սնանկությունը եւ առաջ քաշում սեփականը: Չաուշը թուրք բռնատիրության զոհն է: 52 էջ:

Սերգեյ Շեյրանյան. Ռուս-հայերեն, հայ-ռուսերեն զրուցարան

Զրուցարանը հիմնականում նախատեսված է նշված երկու լեզուներով կարդալ իմացող, սակայն բանավոր խոսքին լավ չտիրապետող անձանց համար: Այն մարդու գործունեության բոլոր բնագավառներում ունի հաղորդակցության համար գործնական, կիրառական նշանակություն եւ կազմված է թեմատիկ սկզբունքով: Ձեռքի տակ ունենալով այս զրուցարանը, հեշտությամբ կարող եք ընտրել անհրաժեշտ արտահայտություններն ըստ ձեր գտնվելու միջավայրի: Ձեզ անկաշկանդ կզգաք հյուրանոցում, թատրոնում, ռեստորանում, ճանապարհորդությունների, հանդիպումների, գնումների ժամանակ եւ առհասարակ զրույցների ընթացքում: Իսկ ամենակարեւորն այն է, որ որոշ ժամանակ անց կունենաք երկու լեզուներով ազատ արտահայտվելու հնարավորություն: 136 էջ:

■

ՕԼԻՄՊԻԱԴԱ ՕԼԻՄՊԻԱԴԱ

Օլիմպիական խաղեր, սպորտ, դրամ...

Հարցազրույց Խ. Ա. Սամարանչի հետ

– Բարսելոնի օլիմպիական խաղերը նշանակո՞ւմ են արդյոք կատալոնացի Խուան Անտոնիո Սամարանչի կարիերայի ավարտ:

– Անկասկած Բարսելոնի օլիմպիադան կարեւոր պահ է իմ կարիերայում, քանի որ ես ծնվել, մեծացել եւ ապրել եմ այդ քաղաքում: Այնտեղ են գտնվում նաեւ ընտանիքիս անդամները եւ բարեկամներիս մեծ մասը:

– Ի՞նչ հարցեր են հուզում ՄՕԿ-ին:

– Աշխարհում կատարված քաղաքական վերջին հեղաշրջումներից հետո ՄՕԿ-ը չի կարող իր դռները փակել օլիմպիական ազգային նոր կոմիտեների առջեւ: Կարող ենք բոլորին հրավիրել, միաժամանակ մնալով արտոնված սահմաններում, այսինքն՝ 10 հազար մարզիկ եւ 5000 պաշտոնյա: Մյուս կողմից, օլիմպիական ծրագիրը փոփոխվելու է 1996 թ. Ատլանտայի խաղերից հետո: Դյուրին չի լինելու որոշ մրցաձեւեր կամ մարզաձեւեր հանելը եւ նորերը մտցնելը:

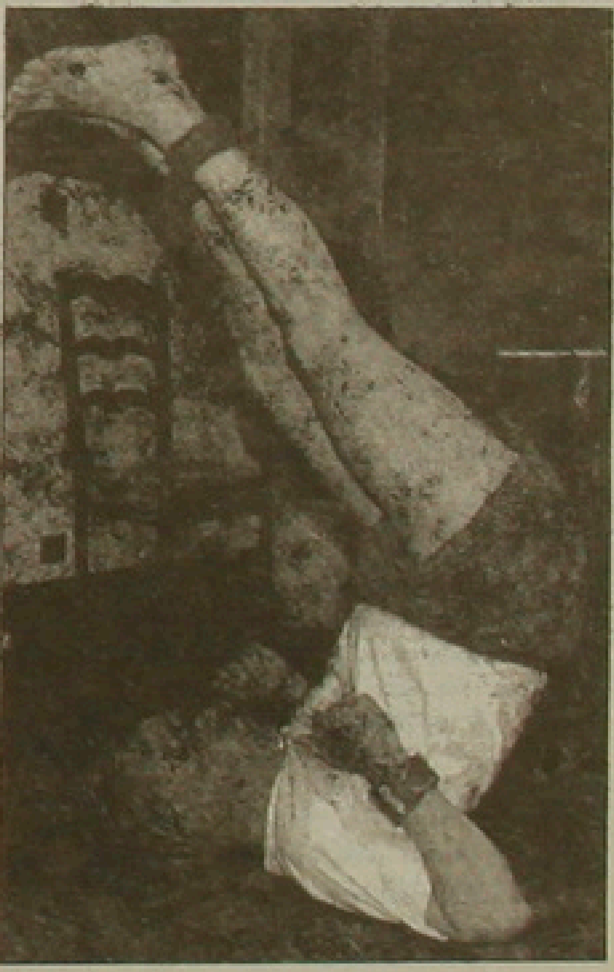

Սամարանչը կոփվում է ամեն օր

– Ի՞նչ քայլեր եք ձեռնարկել նախկին ԽՍՀՄ-ի մասնակցությունն ապահովելու համար:

– Խորհրդային Միության փլուզումն առաջ բերեց 1992 թ. օլիմպիական խաղերին նրա մարզիկների մասնակցության հարցը, քանի որ վերջիններիս համար տեխնիկապես չափազանց դժվար կլիներ մասնակցել խաղերին ներկայացնելով իրենց նոր պետությունները: Այդ հարցի առթիվ հունվարի վերջերին ես հանդիպում ունեցա Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի հետ: Մարտի սկզբներին նախկին ԽՍՀՄ 12 հանրապետությունների ներկայացուցիչների հետ խորհրդակցելուց հետո որոշեցինք, որ մարզիկները Բարսելոնի խաղերին կմասնակցեն միասնական թիմով:

– Դրամի զանգվածային հոսքը փոխե՞լ է օլիմպիզմի ոգին:

– Սիրողական սպորտից հրաժարվելուց հետո օլիմպիական խարտիան հարմարվել է նոր իրողությանը: Օլիմպիական շարժումից ստացած դրամը չպետք է որեւէ ձեւով փոխի օլիմպիզմի ոգին: Ընդհակառակը, այդ դրամի շնորհիվ հնարավոր եղավ սպորտը զարգացնել աշխարհի աղքատ երկրներում: Ներկա պահին բարձրակարգ սպորտն առանց դրամի դատապարտված կլիներ անհետացման:

– 1993 թվականին դուք կմնա՞ք ՄՕԿ-ի նախագահի պաշտոնում:

– Դեռ չգիտեմ: Ամեն ինչ կախված կլինի իմ առողջական վիճակից եւ ընտանիքից: Ես որոշում կկայացնեմ Բարսելոնի օլիմպիական խաղերից հետո:

«Le POINT», 18-24 հունիս 1992

digitised by A.R.A.R.@

Արծվաշենի եղեռնագործությունը

Երեք հայ ուղեւորուհիների ճակատագիրն անհայտ է

Ճեպվեցին հուլիսի 21-ին Արծվաշեն-Կրասնոսելսկ ճանապարհին տեղի ունեցած ողբերգական իրադարձությունների մանրամասները: Ինչպես հայտնեցին պաշտպանության նախարարությունից, հուլիսի 21-ին Արծվաշեն-Կրասնոսելսկ ճանապարհի 13-րդ կիլոմետրում, Վահան գյուղից 800 մետր հեռավորության վրա, մի խումբ զինված ադրբեջանցիներ (նրանց թիվն առայժմ հայտնի չէ) հարձակվել են ավտոմեքենայի վրա եւ սպանել 7 ուղեւորների: Օգնության հասած հայկական ինքնապաշտպանական ջոկատների եւ ավազակների միջեւ փոխհրաձգություն է սկսվել, որի հետեւանքով 5 ադրբեջանցիներ սպանվել են, կան նաեւ բազմաթիվ վիրավորներ: Ինքնապաշտպանական ջոկատի մարտիկները հասցրել են այրվող ավտոմեքենայից դուրս բերել Շաղիկ Չոբանյանին, որն այժմ գտնվում է Կրասնոսելսկի հիվանդանոցում: Երեք հայ ուղեւորուհիների ճակատագիրն առայժմ անհայտ է: ■

«Սահմանափակ համաձայնագրեր» Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հետ

Ռուսաստանի անվտանգության նախարարությունը երկկողմանի համաձայնագրեր է ստորագրել Ղազախստանի, Բելառուսի, Ուզբեկստանի եւ Ուկրաինայի հատուկ ծառայությունների հետ համագործակցելու մասին: Այդ մասին չորեքշաբթի օրը Մոսկվայում հայտնել է հասարակական կապերի կենտրոնի տնօրեն Անդրեյ Չեռնենկոն: Նրա խոսքերով, այդ համաձայնագրերը երաշխավորում են, որ կողմերը միմյանց նկատմամբ քայքայիչ գործունեությամբ չեն զբաղվի, եւ այդ նպատակով նախատեսվում է երաշխավորությունների համակարգ:

Նախատեսվում են նաեւ համատեղ գործողություններ ղեկավար եւ տնտեսական հանցագործությունների, ահաբեկչության եւ թմրամիոլների դեմ պայքարում, ինչպես նաեւ համագործակցություն ռազմական օբյեկտների եւ առանձնատների անվտանգության պահպանման բնագավառում: Հատուկ ծառայությունները պարտավորվում են միմյանց տեղեկացնել արտասահմանյան երկրների հետախուզությունների «քայքայիչ նպատակների» մասին:

Չեռնենկոն այդ համաձայնագրերը բնութագրել է որպես *«Ռուսաստանի ինքնիշխանության պաշտպանման կարեւորագույն պայման»*: Նա հայտնել է նաեւ, որ նման համաձայնագրեր են նախատեսվում նաեւ ԱՊՀ այլ երկրների հետ: Պատասխանելով այն հարցին, թե նախատեսվո՞ւմ են արդյոք նման համաձայնագրեր Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հատուկ ծառայությունների հետ, որոնք գտնվում են պատերազմի մեջ, Չեռնենկոն պատասխանել է, թե այդ հարցը պետք է լուծվի միջկառավարական մակարդակով: Նա ենթադրել է, որ Ռուսաստանի անվտանգության նախարարությունը մի շարք հանրապետությունների հետ կարող է կնքել *«ավելի սահմանափակ բնույթի»* համաձայնագրեր, քան, օրինակ, Ղազախստանի եւ Ուկրաինայի հետ: Նա նշել է, որ առայժմ Ռուսաստանի տարածքում Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հետախուզական գործունեության մասին տվյալներ չկան: ■

Հացը կտրոնների՞վ

Վերջին օրերին լուրեր են շրջում, թե իբր օգոստոսի մեկից հացը բաժանվելու է կտրոններով՝ յուրաքանչյուրին 300 գրամ, իսկ դրանից ավելը վաճառվելու է ազատ, անկ է թե առավելական գներով:

Պարզաբանումների համար դիմեցինք պարենի եւ մթերումների նախարարի տեղակալ Ռաֆիկ Մաֆարյանին: «Հացը քարտերով կամ կտրոններով բաշխելու մասին խոսք անգամ լինել չի կարող, տեղեկացրեց փոխնախարարը: Ճիշտ, վստահ չենք, որ դրանք եւս չեն կեղծվի: Եւ երկրորդ, 300 գրամանոց հաց արտադրելու համար պետք է վերափոխվեն գործարանների սարքավորումներից շատերը, իսկ դրա համար հսկայական ծախսեր կպահանջվեն: Մի բան, որը մեզ բույլ տալ չենք կարող:

Ինչ վերաբերում է բանկանալուն, պետք հավաստացնում եմ, որ կառավարությունն անում է իրենից կախված ամեն ինչ հացի գների մեջ փոփոխություն չմտցնելու համար: Եւ ներկա դրությամբ կարելի է ամենայն հավանականությամբ պնդել, որ մինչեւ այս տարվա վերջը հացի արժեքն էականորեն չի բարձրանա:

Միայն թե մեր ազգաբնակչությունը պետք է հասկանա՝ այս խնդրում ամեն բան չէ, որ մեր ձեռքում է. ցորենի մեկ կիլոգրամի գինը արդեն 15 ռուբլու է հասել: Ի՞նչ կլինի վաղը, դժվար է անգամ գուշակել: Այնպես որ, պնդել, թե հացի ներկա գները վերջնական են, հնարավոր չէ»:

Հ. Պ.

Դուգլաս Հըրդը եւ Սուլեյման Դեմիրելը հուլիսի վերջին կայցելեն Վրաստան

Վաղը, հուլիսի 26-ին Վրաստանի կառավարության խնդրանքով Թբիլիսի է ժամանելու ԵԱՀԽ-ի *«փաստերի վերականգնման առաքելությունը»*, «ԻՖ»-ին հայտնեցին Վրաստանի արտգործնախարարության մամուլի ծառայությունում:

Հուլիսի 27-ին, մամուլի ծառայության տվյալներով, Վրաստան կժամանի Մեծ Բրիտանիայի արտգործնախարար Դուգլաս Հըրդը: Նա կհանդիպի Պետխորհրդի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեի, կառավարության նախագահ Թենգիզ Սիգուայի, արտգործնախարար Ալեքսանդր Չիքվաիձեի, ինչպես նաեւ պաշտպանության նախարար Թենգիզ Կիտովանիի հետ:

Հուլիսի 30-ին պաշտոնական այցով Թբիլիսի կժամանի Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը: Նախատեսվում են նրա հանդիպումները հանրապետության ղեկավարության հետ, ինչպես նաեւ ելույթը Պետխորհրդում: Նույն օրը նախատեսվում է մամուլի ասուլիս: ■

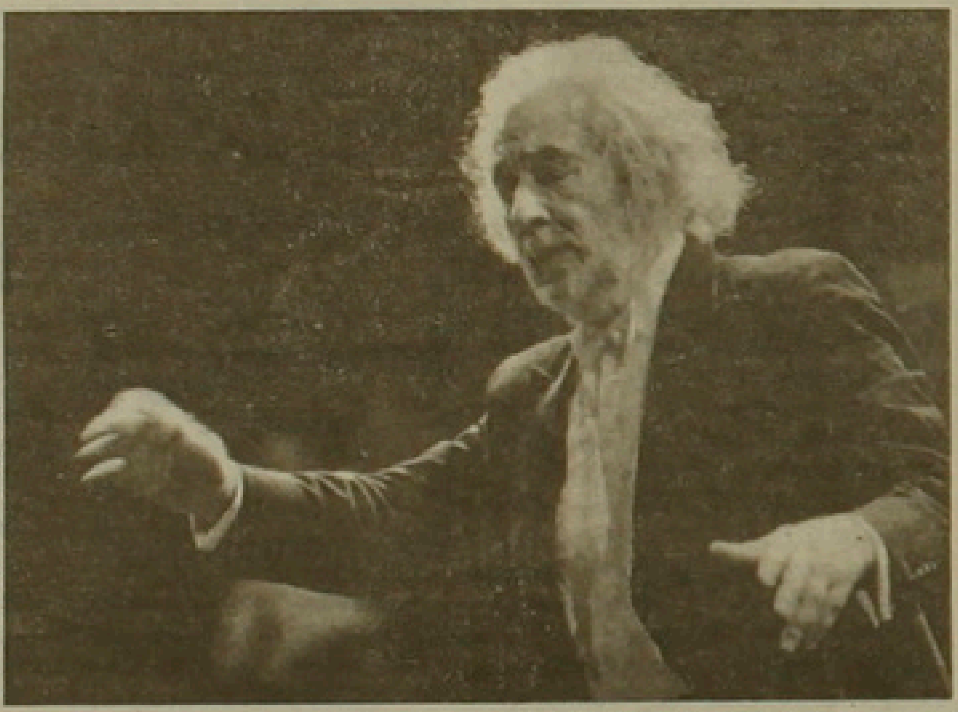

Հուլիսի 23-ին Ազգային օպերայի եւ բալետի պետական ակադեմիական թատրոնում կայացավ համերգ՝ նվիրված հայտնի դիրիժոր Օհան Դուրյանի ծննդյան 70-ամյակին: Հոբելյար դիրիժորի ղեկավարությամբ ելույթ ունեցավ Հայաստանի ռադիոյի եւ հեռուստատեսության պետական սիմֆոնիկ նվագախումբը: ■

Իրան – Ուկրաինա գործնական կապեր

Իրանը մտադիր է սերտ գործնական կապեր հաստատել Ուկրաինայի հետ: Այդ մասին ուկրաինական մամուլին տված հարցազրույցում հայտնեց Իրանի Արեւելյան Ադրբեջան գավառի գեներալ-նահանգապետ Աքբար Պարհիզքարը: Նա գլխավորում է Իրանի գործարար շրջանների ներկայացուցիչների պատվիրակությունը, որը չորեքշաբթի օրը Կիեւ է ժամանել այնտեղ կազմակերպված իրանական արդյունաբերության ցուցահանդեսի բացմանը:

Իրանա-ուկրաինական առաջին տնտեսական համագործակցության մեջ առավել հեռանկարային ոլորտներից Աքբար Պարհիզքարը նշեց Ուկրաինային իրանական նավթի մատակարարումը, իսկ Ուկրաինայի կողմից՝ ծեքրիս չափիչ սարքերի, գյուղատնտեսական տեխնիկայի, մետալուրգիական համբի մատակարարումը Իրան: ■

Գերագույն խորհրդում եւ կառավարությունում ԱԱՊՎ գործակալներ չկան կամ նրանց մասին ոչինչ չեք իմանա

➡ *Սկիզբը 1-ին էջում*

հասնող նյութերի շարքը, երբ ձայն չվերցներ Ազգային անվտանգության պետական վարչության պետի առաջին տեղակալ Միքայել Ղուկասյանը: Նա էլ ոչ միայն բացեց շատերի աչքերը, այլեւ ուղղակիորեն հայտարարեց, թե Գերագույն խորհրդում եւ կառավարությունում չկա ոչ մի գործող գործակալ: Այդ պահին շատերը խորը շունչ քաշեցին: Ավելին, նա ասաց, թե ըստ ԱԱՊՎ հրամանների, ցանկացած մարդ, ով դառնում է պաշտոնյա, մեխանիկորեն հանվում է գործակալական ցանցից, իսկ նրա մասին տվյալներ այլեւս չեն պահպանվում: Դա նշանակում է, որ ստեղծվող հանձնաժողովի գործունեությունն անիմաստ է դառնում: *«Երբ նույնիսկ գաք, ոչինչ չեք տեսնի»*, հայտարարեց պրն. Ղուկասյանը: Այնուհետեւ նա նշեց, թե նույն հաջողությամբ կարելի է կասկածել մարդկանց, որոնք հնարավոր է ծառայում են ԿՀՎ-ին կամ թուրքական հատուկ ծառայություններին: Այդ դեպքում *«Ի՞նչ է, պետք է գնաք, եւ նրանց արխիվները նայե՞ք»*, շարունակեց նա: *Չէ՞ որ նրանք էլ են վնասում հայոց պետականության կերտմանը»:*

Ու չնայած պրն. Ղուկասյանը հաստատեց, որ նախկին ՊԱԿ-ի խնդիրը կա, բայց դա պետք է լուծվի հակահետախուզական ծառայության միջոցով: Առանց *«գործակալական ցանցի չի աշխատում ոչ մի հատուկ ծառայություն, քանզի հենց գործակալների միջոցով ենք տեղեկանում, թե Հայաստան ժամանած հետախույզներն ովքեր են»*, շարունակելով ասաց նա ու հաստատեց, թե *«Պետք է ուժեղացնել ազգային անվտանգության ծառայությունը, հետախուզությունն ու հակահետախուզությունը, ոչ միայն խորհրդարանի ու կառավարության, այլեւ ամբողջ Հայաստանի տարածքում հայ ժողովրդի դեմ գործող մարդկանց բացահայտելու նպատակով: Ինչ վերաբերում է գործակալներին, նրանց լրտես ու դավաճան մի կոչեք, որովհետեւ առանց նրանց ազգային անվտանգության ծառայությունը հնարավոր չէ պատկերացնել:*

Ես հայտարարում եմ, որ մենք ամեն ինչ կանենք նրանց պաշտպանելու համար», եզրափակեց պարոն Ղուկասյանը:

Եւ որոշումը չանցավ... հօգուտ հայոց պետականության:

ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Սամվել Գեւորգյանը եկավ, բայց դատը կրկին հետաձգվեց

Արդեն երկրորդ անգամ, հուլիսի 23-ին, Երեւանի Մյասնիկյանի շրջանային ժողդատարանը լսեց Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության կենտկոմի բյուրոյի ներկայացրած հայցը՝ ընդդեմ հեռուստառադիովարչության պետ Սամվել Գեւորգյանի: Վերջինս մեղադրվում էր *«պաշտոնատար անձի ապօրինի գործողությունների»* մեջ:

Ըստ հայցադիմումի, պարզվում է, որ Հայաստանի արդարադատության նախարարության կողմից 1991 թ. հուլիսի 29-ին գրանցված եւ մարտի 25-ին վերահաստատված կոմունիստական կուսակցությանը հեռուստատեսային վարչության պետը հրաժարվել է եթեր տրամադրել՝ պատճառաբանելով, թե *«Մոսկվայում ընթացքի մեջ է ԽՄԿԿ-ի դատավարությունը եւ մինչեւ այն չավարտվի, եթեր ձայն չի տրվի»*:

Իսկ դա՞տը... Երբ առաջին անգամ այն հետաձգվեց պատասխանողի՝ Ս. Գեւորգյանի չներկայանալու պատճառով, ապա այս անգամ եւ հայցվորը, եւ պատասխանողը, ինչպես նաեւ լրագրողները, ստիպված էին մոտ 40 րոպե սպասել, մինչեւ տրանսպորտային դժվարությունները հաղթահարելով կժամանեին ատենակալներն ու դատախազը: Դատը վերջապես սկսվեց եւ պարզվեց, որ պատասխանող կողմը ծանոթ չէ հայցադիմումին: Դատավորը ստիպված նորից հետաձգեց դատը: Եւ այսպես, հայցվորն ու պատասխանողը նորից իրար կտեսնեն երեքշաբթի օրը, հուլիսի 28-ին, երբ նորից ինչ-որ մեկը չբացակայի:

Հ. Ա.

Վաճառվում է

Երեք սենյականոց բնակարան Կոմիտասի եւ Ազատության խաչմերուկի մոտ:
Հեռախոս՝ 22.34.40:

Լուրերի Հույք

«Էժան» զենք Պիտերում

Սանկտ-Պետերբուրգ, «Սնարք».– Քաղաքի սեւ շուկայում զենքը վաճառվում է հետեւյալ գներով. «Մակարով» ատրճանակ՝ 24-27 հազար ռուբլի, տանկային ատրճանակ՝ 15 հազար ռուբլի, դեսանտային ատրճանակ՝ 25 հազար ռուբլի, «Կալաշնիկով» ավտոմատ՝ 50 հազար ռուբլի: ■

Թմրադեղերի արքայի փախուստը

Կոլումբիական թմրադեղերի մաֆիայի «արքա» Էսկոբարը Մեդելինի մոտ գտնվող բանտից փախուստ էր տվել չորեքշաբթի օրը, պահակների հետ հրաձգության կարճատեւ կրակոցներ փոխանակելուց եւ երկու հոգու մահվան պատճառ դառնալուց հետո: Նույն օրը գիշերը Կոլումբիայի նախագահ Գավիրիան հեռուստատեսությամբ պահանջել էր նրա վերադարձը, այնպես... Էսկոբարը երեկ հեռախոսով պատասխան տվեց նախագահի պահանջին, իր հերթին պահանջելով ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչների խնդրություն պահովել բանտում իր վերադարձից առաջ, պատճառաբանելով, թե անմարդկային վերաբերմունք էր ցույց տրվում իրեն: Մինչդեռ, ասում են կոլումբիական լավատեղյակ աղբյուրները, նա իրեն շատ ազատ էր զգում բանտում, այնտեղից նույնիսկ հաշվեհարդար տեսնելով դրսում գտնվող մրցակից մաֆիոզների հետ: ■

Միասեռականի հեռացումը

Նախագահ Բուշի ընտրարշավը կազմակերպող վստահված անձանց թիմում ընդգրկված 37 տարեկան մի մարդ՝ Թայլըր Ֆրանքը, բողոք ներկայացրեց Կոլումբիայի նահանգային դատարանին, պնդելով, որ Բուշ-Քուեյլ թիմից իրեն դուրս են արել միասեռական լինելու պատճառով, ինչը քաղաքացիական խտրականություն է: Ակնկալվում է, որ այդ պատճառով ամերիկացի միասեռականներն առաջիկա ընտրություններում ձայն չեն տա Բուշին: ■

Թուրք դեսպանը թալանված

Քիշնեւ. Ինչպես հաղորդում է «Սնարք» գործակալությունը, Ղրղզստանի մայրաքաղաքում թալանվել է հանրապետությունում Թուրքիայի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Սեքին Գոքերը: Նրա հյուրանոցային համարից առեւանգվել է 60 դոլլար, մոտ 1,5 մլն թուրքական լիրա եւ մի քանի հազար ռուբլի: ■

155,7 ռուբլի 1 դոլլարի դիմաց

Մոսկովյան միջբանկային վալյուտային բորսայում հինգշաբթի օրը դոլլարի կուրսը հասել է 155,7 ռուբլու: Այդ օրը վաճառվել է 36 մլն 600 հազար դոլլար: Երեքշաբթի օրը դոլլարի կուրսը 151,1 ռուբլի էր, եւ վաճառվել էր 40 մլն 560 հազար դոլլար: ■

Լուրերը Interfax-ի, «Սնարքի» եւ մեր թղթակիցների

Ազգ

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Խմբագիր
ՅԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Տնօրէն ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

52.16.35 գլխ. խմբ.
58.18.41 խմբագիր
56.28.63 տնօրէն

Apple® Macintosh®
համակարգչային շարուածքը
Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի

Azg Bi-daily, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010

Editor H. AVEDIKIAN

ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2

Գրանցման թիւ 65
Տպաքանակ 20 000
Ստորագրուած է տպագրութեան 24.07.1992
Դասիչ 69149
Պատուէր 1517

digitised by A.R.A.R.@